

# Forslag til forskrift om fremmede organismer

Høringsnotat - juli 2014

## Innholdsfortegnelse

|                                                                         |    |
|-------------------------------------------------------------------------|----|
| 1. Bakgrunn .....                                                       | 3  |
| 2. Hovedgrepene i forslaget til forskrift .....                         | 5  |
| 3. Forskriftens hjemmelsgrunnlag .....                                  | 8  |
| 4. Forholdet til annet regelverk .....                                  | 11 |
| 5. Naturmangfoldloven kapittel II .....                                 | 20 |
| 6. Nærmere om forslagene til regulering av ulike organismegrupper ..... | 26 |
| 7. Nærmere om krav til aktsomhet .....                                  | 38 |
| 8. Økonomiske og administrative konsekvenser av forslaget .....         | 44 |

## 1. Bakgrunn

Organismer som tilsiktet eller utilsiktet flyttes til steder der de ikke forekommer naturlig (fremmede organismer), kan i en del tilfeller medføre svært negative effekter på naturmangfoldet, eksempelvis ved at de opptrer som konkurrenter til, eller predatorer på stedegne organismer. Fremmede organismer kan også utgjøre en trussel ved at de hybridiserer med stedegne organismer og påvirker den lokale egenarten til disse. Videre kan fremmede organismer fungere som vektorer for sykdommer og parasitter. I enkelte tilfeller kan hele økosystem bli endret som følge av introduksjoner av fremmede organismer, noe som også kan påvirke økosystemtjenester, som rent drikkevann og friluftslivsmuligheter. Også landskapet kan i noen tilfeller bli endret som en direkte eller indirekte følge av introduksjoner av fremmede organismer, for eksempel ved endringer i beitetrykk eller andre påvirkninger som medfører økt erosjon. Globalt regnes skadelige fremmede organismer som en av de største truslene mot naturmangfoldet.

Klimaet i Norge setter visse begrensninger for etableringen av fremmede organismer. Mange fremmede organismer i Norge utgjør derfor liten eller ingen risiko for skade på landets naturmangfold. Likevel er fremmede skadelige organismer også i Norge en alvorlig og økende trussel mot naturmangfoldet, og problemene de forårsaker påfører samfunnet store kostnader. Mink, lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*, suter, kongekrabbe, kanadagås, signalkreps, vasspest, hagelupin og kjempebjørnekjeks, er eksempler på arter som har klart å etablere seg i Norge, og som medfører negative effekter på naturmangfoldet. Det er antatt at forventede klimaendringer vil øke omfanget av etablering av fremmede skadelige organismer i Norge.

I EU er de årlige samfunnskostnadene knyttet til fremmede organismer beregnet til minst 12,5 milliarder Euro<sup>1</sup>. Også i Norge er de samfunnsøkonomiske kostnadene ved introduksjoner av skadelige fremmede organismer betydelige<sup>2</sup>. Eksempelvis fører *Gyrodactylus salaris* til årlige samfunnsøkonomiske tap i størrelsesorden 200-250 millioner kroner, bl.a. på grunn av tapt laksefiske. I tillegg kommer kostnader forbundet med bekjempelse av parasitten. Fra 1982 og fram til i dag er det over Klima- og miljødepartementets budsjett benyttet 730 millioner kroner i tilknytning

---

<sup>1</sup> Kettunen, M., Genovesi, P., Gollasch, S., Pagad, S., Starfinger, U. ten Brink, P. & Shine, C. 2008. Technical support to EU strategy on invasive species (IAS) - Assessment of the impacts of IAS in Europe and the EU (final module report for the European Commission). Institute for European Environmental Policy (IEEP), Brussels, Belgium.

<sup>2</sup> Jf. eksempler gjengitt i Tverrsektoriell nasjonal strategi og tiltak mot fremmede skadelige arter (Miljøverndepartementet 2007).

til *G. salaris*. Beløpet omfatter bekjempelsestiltak samt bevaring og gjenoppbygging av laksestammene.

På bakgrunn av erkjennelsen av at fremmede organismer representerer en stor risiko for skade på naturmangfold, er det under Konvensjonen om biologisk mangfold<sup>3</sup> vedtatt en bestemmelse (artikkel 8 h) som forplikter Norge og andre land til å hindre innførsel av, og kontrollere eller utrydde, arter som truer økosystemer, leveområder eller andre arter, så langt det er mulig og hensiktsmessig. Retningslinjene for hvordan denne bestemmelsen skal gjennomføres i nasjonal rett vektlegger særlig tiltak for å forebygge introduksjoner av skadelige fremmede arter, fordi det er mer kostnadseffektivt og miljømessig ønskelig enn tiltak for å kontrollere allerede etablerte fremmede arter. Partslandene til konvensjonen har vedtatt en rekke spesifikke mål (Aichi-målene), hvorav ett er direkte rettet mot fremmede organismer: *"Innen 2020 er fremmede skadelige organismer og deres spredningsveier identifisert og prioritert, utvalgte organismer er kontrollert eller utryddet, og det er innført tiltak for å kontrollere spredningsveier for å hindre introduksjon og etablering."* På grunn av konsekvensene fremmede arter kan medføre, og de internasjonale forpliktelsene bl.a. under Konvensjonen om biologisk mangfold, er mange land i ferd med å utvikle strengere regler for å hindre introduksjoner av fremmede skadelige organismer.

EU-kommisjonen la i september 2013 frem et forslag til forordning om invaderende fremmede arter. Formålet med forordningen er å beskytte biologisk mangfold og økosystemtjenester, i tillegg til å redusere helsemessige eller økonomiske konsekvenser av fremmede arter. Regelverket vil legge vekt på å forebygge og håndtere introduksjon og spredning av invaderende fremmede arter. Ettersom rettsaktens hovedformål er naturforvaltning, som ikke er omfattet av EØS-avtalen, er rettsakten foreløpig vurdert som ikke EØS-relevant.

Naturmangfoldloven, som ble vedtatt i 2009, har et eget kapittel (IV) om fremmede organismer, der formålet å forebygge introduksjoner som kan medføre uheldige følger for biologisk mangfold. For å legge til rette for et enklere og mer hensiktsmessig regelverk, fremmet Regjeringen 4. april 2014 en proposisjon om enkelte endringer i kapittel IV. Lovendringene ble vedtatt av Stortinget i juni 2014. Når det gjelder utsetting av utenlandske treslag til skogbruksformål og spredning av fremmede organismer via ballastvann og sedimenter, har deler av kapitlet ved forskrifter om dette trådt i kraft. Kapitlet vil i sin helhet tre i kraft for øvrige artsgrupper med forskrift om fremmede organismer. For nærmere omtale av

---

<sup>3</sup> Konvensjonen om biologisk mangfold er en global avtale om bærekraftig bruk av biologisk mangfold.

naturmangfoldloven kapittel IV, vises det til høringsnotatets kapittel 3 om forskriftens hjemmelsgrunnlag.

Et tidligere forslag til forskrift om fremmede organismer ble sendt på høring i mai 2010. Samtlige departementer, fylkesmannsembeter, fylkeskommuner og kommuner, flere direktorater og offentlige institusjoner, og en rekke organisasjoner og bedrifter, mottok forslaget til forskrift. Forslaget til forskrift ble også varslet i tråd med varslingsprosedyrene under avtalen om sanitære og plantesanitære forhold (SPS-avtalen) under Verdens handelsorganisasjon (WTO). I tilknytning til høringen ble det arrangert et høringsmøte for å informere om innholdet i forskriften og avklare spørsmål knyttet til høringen. Miljødirektoratet mottok rundt 90 høringsuttalelser.

På bakgrunn av de mange innspillene til forslaget til forskrift, og sett i lys av at forskriften regulerer et stort spenn av organismegrupper og bruksområder, og har grenseflater mot annet regelverk, slik som matloven, dyrevelferdsloven og havressursloven, ble det besluttet å gjennomføre en grundig prosess for å følge opp innspillene i høringen.

Det har vært avholdt flere møter med Mattilsynet og Fiskeridirektoratet for å få informasjon om, og diskutere berøringspunkter mellom de ulike regelverkene. Toll- og avgiftsdirektoratet har vært konsultert i forbindelse med forskriftens regler om innførselskontroll.

Ut over informasjon fra andre myndigheter, har Miljødirektoratet innhentet risikovurderinger av flere organismegrupper som grunnlag for de foreslåtte reguleringene. Det mest sentrale kunnskapsgrunnlaget for det nye forslaget til forskrift er imidlertid *Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012*<sup>4</sup>. Både risikovurderingene og den bakenforliggende dokumentasjonen som er tilgjengelig fra Artsdatabankens nettside, har vært sentrale ved utformingen av det reviderte forslaget til forskrift.

Endringene i forslaget til forskrift etter høringen i 2010 er såpass omfattende at det har blitt besluttet å gjennomføre en ny høring.

## 2. Hovedgrepene i forslaget til forskrift

Forskriften omfatter svært mange ulike organismegrupper og bruksområder, og inneholder en rekke ulike virkemidler som legger til rette for å kunne regulere de ulike områdene og organismene på en måte som står i forhold til den risikoen de

---

<sup>4</sup> Gederaas, L., Moen, T.L., Skjelseth, S. & Larsen, L.-K. (red) 2012. *Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012*. Artsdatabanken, Trondheim.

representerer. Blant hovedgrepene i forskriften er et generelt krav om tillatelse for innførsel og utsetting av en rekke fremmede organismer, forbud mot innførsel, utsetting og omsetning av visse listeførte fremmede organismer, et generelt krav til aktsomhet ved innførsel og utsetting som ikke krever tillatelse, og meldeplikt for innførsel og utsetting av visse fremmede organismer som ikke krever tillatelse.

Krav om tillatelse ved innførsel og utsetting er lovens hovedregel. Krav om innførselstillatelse gjelder mange organismegrupper, som for eksempel fisk, vilt og virvelløse dyr. Landlevende planter, varmekrevende ferskvannsorganismer til bruk i akvarier, marine organismer som skal holdes i lukkede beholdere på land og mikroorganismer, er i hovedsak unntatt fra kravet om tillatelse for innførsel. De fleste fremmede organismer, med unntak av bl.a. landplanter i visse områder (i private hager, under visse forutsetninger i parkanlegg, andre dyrkede områder, og i transport- og næringsutbyggingsområder), mikroorganismer og norske treslag, krever tillatelse ved utsetting.

I tillegg til de generelle unntakene for de nevnte organismegruppene, er en rekke arter som er vurdert å utgjøre liten eller ingen risiko for uheldige følger for naturmangfoldet unntatt fra krav om tillatelse ved innførsel og utsetting. For arter som omfattes av de generelle unntakene, men som utgjør en risiko for skade på naturmangfoldet, kreves det tillatelse for utsetting og innførsel.

Forbud mot innførsel, utsetting og omsetning er de sterkeste virkemidlene som benyttes i forskriften. Arter som er omfattet av et absolutt forbud er oppført i egne vedlegg til forskriften. Et eksempel på en art som det foreslås å forby innført er amerikahummer, som medfører svært høy økologisk risiko hvis den settes ut i norske farvann. Erfaring viser at innførsel av levende amerikahummer fører til at enkelte individ blir sluppet ut selv om utsetting ikke er tillatt, og det er derfor nødvendig å forby selve innførselen av denne arten. Forbud mot utsetting er et virkemiddel som primært tenkes benyttet for landlevende planter.

Det er kun et utvalg av de plantene som Artsdatabanken vurderer vil utgjøre svært høy risiko som foreslås omfattet av forbudet. For disse artene foreslås også omsetningsforbud. For andre artsgrupper enn planter, er det ikke samme behov for forbud mot høyrisikoarter ettersom utsetting uansett krever tillatelse. I tillegg kan et forbud mot enkelte arter skape et feilaktig inntrykk av at det er lov å sette ut arter som ikke ført opp på forbudslista.

Melding ved førstegangs innførsel og utsetting, er et virkemiddel som benyttes når krav om tillatelse anses for strengt ut fra en vurdering av organismens risiko for skade på naturmangfold, men hvor myndighetene likevel har behov for en oversikt over hvilke arter som innføres for å kunne sette inn tiltak ved behov. For eksempel

anses tropiske ferskvannsorganismer til bruk i akvarier å medføre såpass lav risiko at krav om tillatelse ved innførsel anses som unødvendig. Det er likevel ønskelig å ha en oversikt over innførselen for å sikre at dette unntaket ikke misbrukes til innførsel av fisk og andre arter som kan overleve og medføre risiko for skade på naturmangfoldet i norske vassdrag.

For å kunne regulere innførsel, utsetting og omsetning av arter og organismegrupper på en måte som er tilpasset ulike bruksområder og risikoen for skade på biologisk mangfold, har følgende vedlegg til forskriften blitt utarbeidet:

vedlegg I: organismer som det er forbudt å innføre, jf. § 5

vedlegg II: organismer som kan innføres uten tillatelse, jf. § 7 første ledd bokstav a

vedlegg III: organismer som ikke er omfattet av unntak fra kravet om innførseltillatelse i § 7 første ledd, jf. § 7 andre ledd

vedlegg IV: organismer som det er forbudt å sette ut og omsette, jf. §§ 9 og 10

vedlegg V: organismer som kan settes ut uten tillatelse, jf. § 12 første ledd bokstav a

vedlegg VI: organismer som ikke er omfattet av unntak fra kravet om utsettingstillatelse i § 12 første ledd, jf. § 12 andre ledd

Etter hvert som det foreligger nytt kunnskapsgrunnlag, vil vedleggene kunne bli endret.

Forskriften har et eget kapittel (V) med krav til aktsomhet og til virksomheter og tiltak for å hindre spredning av fremmede organismer. Kapitlet vil gjelde ved bevisst innførsel eller utsetting som ikke krever tillatelse, og for virksomhet og tiltak som kan medføre utilsiktet (ubevisst) spredning av skadelige fremmede organismer. Aktsomhetsbestemmelsene er nærmere omtalt i kapittel 7 i høringsnotatet.

Kapittel VIII i forskriften fastsetter regler for innesluttet hold av vilt som tillates innført, og kapittel IV og VI inneholder bestemmelser om søknadens innhold, søknadsbehandlingen, melding, merking og internkontroll. Forskriftens regler om kontroll med innførsel (kapittel VII) vil dessuten legge til rette for at tollmyndighetene kan føre kontroll med at innførsler av organismer er i samsvar med forskriften. Kapittel IX inneholder bestemmelser om bl.a. dispensasjon, håndheving og sanksjoner, ikrafttreden og endringer i forskriften. Ettersom forslaget til forskrift innfører nye krav for en del aktiviteter som tidligere ikke har vært regulert, eller som har vært gjenstand for en mindre grad av regulering, legges det i kapittel IX også opp til overgangsordninger på en del

områder. På denne måten får privatpersoner og næringsliv anledning til å tilpasse seg det nye regelverket.

Forslaget til forskrift overfører ikke myndighet til Miljødirektoratet fra andre myndigheter, men betinger et faglig samarbeid med etater som Mattilsynet, Fiskeridirektoratet og tolletaten. I den grad en aktivitet berører både Miljødirektoratet og andre etater, vil det bli utviklet samarbeidsrutiner med sikte på at private aktører møter en samordnet forvaltning. Videre vil det bli utviklet en nettbasert veileder som presenterer forskriften på en lettfattelig måte.

Ved ikrafttredelse av naturmangfoldloven kapittel IV og forskrift om fremmede organismer, vil viltloven § 26 nr. 9 og § 47 og lakse- og innlandsfiskloven §§ 8 og 9, samt tilhørende forskrifter, bli opphevet eller endret, jf. §§ 36 og 37 i forslaget til forskrift og naturmangfoldloven § 78.

### **3. Forskriftens hjemmelsgrunnlag**

#### **3.1 Naturmangfoldloven kapittel IV**

Forslaget til forskrift om fremmede organismer er hjemlet i naturmangfoldloven kapittel IV, som inneholder regler om fremmede organismer. Kapitlet vil tre i kraft i sin helhet når forskrift om fremmede organismer blir vedtatt, jf. naturmangfoldloven § 76.

Nedenfor følger en kort gjennomgang av de mest sentrale bestemmelsene i naturmangfoldloven kapittel IV, herunder forskriftens hjemmelsgrunnlag, og en oversikt over hovedgrepene som er tatt i forslaget til forskrift.

##### **3.1.1 Krav til aktsomhet og til virksomheter og tiltak som kan medføre spredning av fremmede organismer**

Naturmangfoldloven § 28 fastsetter en aktsomhets-, tiltaks- og varslingsplikt for å hindre uheldige følger for det biologiske mangfold som følge av bevisst utsetting eller utilsiktet spredning av fremmede organismer. Paragraf 28 fjerde ledd gir hjemmel til å fastsette nærmere forskrifter om bl.a. aktsomhetsplikten og krav til virksomheter og tiltak som kan medføre utilsiktet utslipp eller spredning av fremmede organismer. Kapittel V i forslaget til forskrift inneholder flere bestemmelser som utdyper aktsomhetsplikten knyttet til bevisst innførsel og utsetting, og til aktivitet som kan medføre utilsiktet utslipp eller spredning av fremmede organismer. I tillegg inneholder forslaget til forskrift en bestemmelse om varslings- og tiltaksplikt. Innholdet i aktsomhetsplikten er nærmere omtalt i kapittel 7.

### 3.1.2 Innførsel

Naturmangfoldloven § 29 regulerer innførsel av organismer til Norge. Hovedregelen er at all innførsel av levende eller levedyktige organismer krever tillatelse, jf. § 29 første ledd. Denne hovedregelen er videreført i § 6 i forslaget til forskrift.

Etter naturmangfoldloven § 29 fjerde ledd tredje punktum kan det fastsettes forbud mot innførsel av bestemte organismer hvis dette anses "nødvendig for å unngå vesentlige uheldige følger for det biologiske mangfold". Paragraf 5 i forslaget til forskrift innfører et absolutt forbud mot innførsel av organismer som er oppført i vedlegg I til forskriften. Miljødirektoratet foreslår å føre opp tre arter med svært høy økologiske risiko (amerikahummer, vasspest og smal vasspest) i vedlegg I. Dette er nærmere omtalt i kapittel 6.

Naturmangfoldloven § 29 fjerde ledd andre punktum gir hjemmel til å bestemme at bestemte organismer eller organismegrupper kan innføres uten tillatelse, og at det i stedet kan stilles krav om melding. Paragraf 7 første ledd i forskriften gjør unntak for krav om tillatelse ved innførsel av organismer som er oppført i vedlegg II (bl.a. hobbydyr og kjæledyr), varmekrevende ferskvannsorganismer til bruk i akvarier, marine planter, virvelløse dyr og fisk til innesluttet bruk, mikroorganismer og sopp og alger til bruk som mat. Forslaget til forskrift fastsetter at den som innfører ferskvannsorganismer og marine organismer til nevnte bruk, skal gi melding til Miljødirektoratet, jf. forskriften § 8.

Unntaket fra kravet om tillatelse i naturmangfoldloven § 29 femte ledd for landlevende planter, og for biologiske plantevernmidler som er innført med tillatelse etter annet regelverk, er gjengitt i § 7 i forslaget til forskrift. Det følger av naturmangfoldloven § 29 femte ledd at "nærmere bestemte husdyr" er unntatt fra kravet om tillatelse. Innførsel av vanlig forekommende husdyr som ikke kan anses å utgjøre en økologisk risiko, er unntatt fra forskriftens virkeområde, jf. § 3 bokstav g i forslaget til forskrift.

I § 7 andre ledd i forslaget til forskrift er det fastsatt at unntakene i første ledd bokstav b, c, d, e og g ikke gjelder for innførsel av organismer som er ført opp i forskriftens vedlegg III (organismer som ikke er omfattet av unntak fra kravet om innførseltillatelse i § 7 første ledd). Oppføring i vedlegg III er aktuelt for organismer som ellers er unntatt fra kravet om tillatelse etter § 7 første ledd bokstav b, c, d, e og g (landlevende planter, varmekrevende ferskvannsorganismer til bruk i akvarier, marine planter, virvelløse dyr og fisk til innesluttet bruk, mikroorganismer og sopp og alger til bruk som mat). En oppføring i vedlegget vil medføre at hovedregelen om krav til tillatelse ved innførsel gjelder for de aktuelle organismene, jf. naturmangfoldloven § 29 første ledd.

### 3.1.3 Utsetting og omsetning

Naturmangfoldloven §§ 30 og 31 regulerer utsetting og omsetning av fremmede organismer. Paragraf 11 i forslaget til forskrift regulerer utsetting som krever tillatelse. I tillegg til å gjengi bestemmelsene i naturmangfoldloven § 30 første ledd bokstav b og c (utsetting av vilt og organismer i sjø og vassdrag), fastsettes det i medhold av naturmangfoldloven § 30 andre ledd et krav om tillatelse ved utsetting av organismer som ikke fra før finnes naturlig på stedet.

Naturmangfoldloven § 30 andre ledd andre punktum gir hjemmel til å innføre absolutt forbud mot utsetting og omsetning av organismer, hvis det anses nødvendig for å unngå vesentlige uheldige følger for det biologiske mangfold. På denne bakgrunn inneholder § 9 i forslaget til forskrift et absolutt forbud mot utsetting av organismer som er oppført i vedlegg IV, mens § 10 inneholder et forbud mot omsetning av organismer som er oppført i samme vedlegg. Miljødirektoratet foreslår å føre opp en rekke landlevende planter med svært høy økologisk risiko i vedlegg IV. Dette er nærmere omtalt i kapittel 6 og i notat om kriterier og vurdering av planter med tanke på forbud mot utsetting og innførsel.

Naturmangfoldloven § 31 første ledd fastsetter en rekke unntak fra kravet om tillatelse ved utsetting. Paragraf 12 i forslaget til forskrift gjengir i store trekk disse unntakene (landlevende planter i private hager, parkanlegg og andre dyrkede områder, norske treslag, og biologiske plantevernmidler).

Med hjemmel i naturmangfoldloven § 31 andre ledd, foreslås det ytterligere unntak fra kravet om tillatelse i forskriften § 12 for visse organismer eller organismegrupper. Dette gjelder organismer som er oppført i vedlegg V (organismer som kan settes ut uten tillatelse), landlevende planter i transport- og næringsutbyggingsområder, samt mikroorganismer. I medhold av naturmangfoldloven § 31 andre ledd, stilles det krav om melding ved utsetting av vannlevende fremmede organismer i hagedam (oppført i vedlegg V), jf. forslaget til forskrift § 13.

Unntaket fra kravet om tillatelse i naturmangfoldloven § 30 første ledd bokstav c for akvatiske organismer som det er gitt tillatelse til utsetting av i medhold av akvakulturloven, er gjengitt i § 12 første ledd bokstav f i forslaget til forskrift.

Det følger av forarbeidene til naturmangfoldloven at kravet om tillatelse etter § 30 første ledd bokstav a ikke skal omfatte "nærmere bestemte husdyr". Utsetting av vanlig forekommende husdyr som ikke kan anses for å utgjøre en økologisk risiko er derfor unntatt fra forskriftens virkeområde, jf. § 3 bokstav g i forslaget til forskrift. Ved utsetting av disse artene gjelder kun forskriftens alminnelige krav til aktsomhet.

I § 12 andre ledd i forslaget til forskrift innføres det et krav om tillatelse for utsetting av organismer som er ført opp i forskriftens vedlegg VI. Dette er organismer som ellers er unntatt fra kravet om tillatelse i § 12 første ledd bokstav b ii og iii (utsetting i parkanlegg og andre dyrkede områder og i transport- og næringsutbyggingsområder), eller bokstav e (mikroorganismer) i forslaget til forskrift. Denne bestemmelsen er fastsatt i medhold av naturmangfoldloven § 30 andre ledd, jf. § 31 tredje ledd. Miljødirektoratet foreslår i denne omgang ikke å føre opp noen arter i vedlegg VI.

### **3.2 Viltloven**

Utgangspunktet i viltloven er at hold av vilt i fangenskap er forbudt med mindre annet følger av lov eller vedtak med hjemmel i lov, jf. viltloven § 7 første ledd. Etter viltloven § 7 andre ledd kan Kongen gi forskrift som gir adgang til slikt hold. I forslaget til forskrift foreslås det, på bakgrunn av naturmangfoldloven § 29 fjerde ledd, å tillate innførsel av en rekke viltarter gjennom oppføring i vedlegg II (organismer som kan innføres uten tillatelse). For at hold av viltartene oppført i vedlegg II skal være lovlig etter viltloven fastsetter forslaget til forskrift § 30, med hjemmel i viltloven § 7 andre ledd, at innesluttet hold av disse viltartene er tillatt på visse vilkår.

## **4. Forholdet til annet regelverk**

### **4.1 Innledning**

Det er en rekke lover og forskrifter som på sine virkeområder regulerer innførsel eller utsetting av fremmede organismer i Norge i dag. Noe av regelverket vil bli opphevet og erstattet av bestemmelsene i naturmangfoldloven kapittel IV og forskriften om fremmede organismer når denne trer i kraft.

Noen tilfeller av innførsel og utsetting av fremmede organismer, som i dag er regulert under annet regelverk, vil bli unntatt fra forskriftens virkeområde. Dette gjelder bl.a. innførsel av en rekke husdyrarter. Landlevende planter, varmekrevende akvariefisk, marine organismer til innesluttet bruk, mikroorganismer, og biologiske plantevernmidler er i utgangspunktet unntatt fra forskriftens krav om tillatelse ved innførsel. Forskriften har også unntak fra krav om tillatelse ved utsetting for landlevende planter i nærmere bestemte områder, norske treslag, biologiske plantevernmidler, mikroorganismer samt akvatiske organismer som har tillatelse etter akvakulturloven.

En rekke organismegrupper og aktiviteter vil likevel bli regulert under både forskrift om fremmede organismer og sektorregelverket. Naturmangfoldloven § 32 første ledd slår fast at krav om tillatelse etter naturmangfoldloven ikke fritar for

tillatelse til innførsel eller utsetting etter annet lovverk. Bakgrunnen for bestemmelsen er at andre lover ofte vektlegger andre hensyn enn de hensyn naturmangfoldloven skal ivareta. Når en innførsel eller utsetting trenger tillatelse etter flere lover, er miljømyndighetene og de aktuelle sektormyndigheter, som Mattilsynet og Fiskeridirektoratet, pålagt å sørge for samordnet saksbehandling, jf. naturmangfoldloven § 32 første ledd andre setning. Under arbeidet med forskriften har det vært avholdt flere møter, bl.a. med Mattilsynet og Fiskeridirektoratet, for å diskutere berøringspunkter mellom de ulike regelverkene. Miljødirektoratet vil ta initiativ til å videreføre samarbeidet med disse etatene, for bl.a. å få på plass samarbeidsrutiner for samordnet saksbehandling.

Nedenfor blir det redegjort for sentrale lover og forskrifter som regulerer innførsel og utsetting av fremmede organismer, og hvordan disse blir berørt av, eller forholder seg til, forskrift om fremmede organismer. Områder som blir gjenstand for dobbeltregulering blir særskilt nevnt.

## **4.2 Lover hvor Miljødirektoratet har forvaltningsmyndighet**

### **4.2.1 Lakse- og innlandsfiskloven**

Lov 15. mai 1992 nr. 47 §§ 8 og 9 om laksefisk og innlandsfisk (lakse- og innlandsfiskloven) regulerer innførsel og utsetting av anadrom laksefisk, innlandsfisk, rogn eller unger av slik fisk eller næringsdyr for fisk. Reguleringen av utsetting i vassdrag gjelder alle ferskvannsorganismer, jf. forskrift 11. november 1993 nr. 1020 om utsetting av fisk og andre ferskvannsorganismer.

Naturmangfoldlovens regler om innførsel og utsetting vil ved forskriftens ikrafttreden erstatte lakse- og innlandsfiskloven §§ 8 og 9 og de forskrifter og bestemmelser som regulerer dette i dag, jf. naturmangfoldloven § 78.

### **4.2.2 Viltloven**

#### *Innførsel og utsetting*

Lov 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven) regulerer innførsel av viltarter til Norge og utsetting av viltarter eller underarter som ikke forekommer fra før i distriktet. Naturmangfoldlovens regler om innførsel og utsetting vil ved forskriftens ikrafttreden erstatte viltloven § 26 nr. 9 og § 47, som i dag regulerer innførsel og utsetting, jf. naturmangfoldloven § 78.

#### *Hold av vilt*

Etter viltloven § 7 andre ledd, kan Kongen gi forskrift om adgang til å holde vilt i fangenskap, og om oppdrett, farming og utsetting av vilt i innhegnet område. Dette kan omfatte aktivitet som faller inn under definisjonen av utsetting i naturmangfoldloven § 3 bokstav n, men som lovgiver har ment at fortsatt skal reguleres under viltloven, jf. forutsetningene i Ot. prp. nr. 52 (2008-2009) side 401.

Av denne grunn er det i bestemmelsen om forskriftens saklige virkeområde gjort en avgrensning mot hold av vilt i fangenskap og utsetting av vilt i innhegnet område som reguleres i forskrift 15. februar 1999 nr. 357 om hold av vilt i fangenskap, oppdrett av vilt i innhegnet område, og om jakt på oppdrettet utsatt vilt (holdforskriften) hjemlet i viltloven.

I forskriften legges det opp til at enkelte viltarter skal kunne innføres uten tillatelse etter forskriften, jf. § 7 første ledd bokstav a (arter som er oppført i vedlegg II). Hold av vilt i fangenskap er i utgangspunktet forbudt, jf. viltloven § 7 første ledd, og forslaget til forskrift § 30 fastsetter derfor at innesluttet hold av viltarter oppført i vedlegg II er tillatt på visse vilkår.

#### **4.2.3 Forskrift om utsetting av utenlandske treslag til skogbruksformål**

Utsetting av utenlandske treslag til skogbruksformål, herunder til produksjon av juletrær og pyntegrønt, reguleres av forskrift 25. mai 2012 nr. 460 om utsetting av utenlandske treslag til skogbruksformål, og er derfor unntatt fra forskriftens virkeområde. Utsetting av utenlandske treslag til andre formål enn skogbruksformål reguleres av forskrift om fremmede organismer.

#### **4.2.4 Produktkontrollen**

Lov 11. juni 1976 nr. 79 om kontroll med produkter og forbrukertjenester (produktkontrollen) gjelder for produksjon, herunder utprøving, innførsel, omsetning, bruk og annen behandling av produkt og forbrukertjenester. Med produkt menes «råvare, hjelpestoff, halvfabrikat og ferdig vare av ethvert slag». Loven omfatter innførsel og utsetting av mikrobiologiske produkter som består av eller inneholder mikroorganismer. Loven har bl.a. til formål å forebygge at produkter medfører miljøforstyrrelse, eksempelvis i form av forstyrrelse av økosystemer. Loven gir hjemmel til å fastsette krav om godkjenning av eller forbud mot innførsel og bruk av produkter.

Loven inneholder en aktsomhetsplikt, som fastsetter at den som produserer, innfører, omsetter, bruker eller på annen måte behandler produkt som kan medføre miljøforstyrrelse eller helseskade skal vise aktsomhet og treffe rimelige tiltak for å forebygge og begrense slik virkning. Den som produserer eller innfører produkt plikter å skaffe seg slik kunnskap som er nødvendig for å vurdere om det kan medføre miljøforstyrrelse eller helseskade.

*Forskrift av 22. januar 1998 nr. 93 om deklarerings og merking av mikrobiologiske produkter med bruksområde som medfører tilføring til det ytre miljø (forskrift om mikrobiologiske produkter)* stiller krav om at enhver som produserer, importerer eller bringer mikrobiologiske produkter i omsetning i Norge plikter å deklare

opplysninger som er nødvendige for å vurdere produktets risiko for helseskade eller uheldige miljøeffekter.

*Forskrift 10. april 2014 nr. 548 om biocider (biocidforskriften)* inneholder bl.a. bestemmelser om godkjenning av biocider og biocidprodukter, som omfatter mikroorganismer. Når et produkt er godkjent kan det innføres og brukes i Norge.

I forskrift om utsetting av fremmede organismer foreslås det å unnta innførsel og utsetting av mikroorganismer fra kravet om tillatelse, bl.a. fordi det under produktkontrollen er krav om at det foretas vurderinger av miljørisiko ved deklarerings av mikrobiologiske produkter. Det kan imidlertid være aktuelt å kreve tillatelse for, eller forby, innførsel eller utsetting av mikroorganismer under forskrift om fremmede organismer, dersom nytt kunnskapsgrunnlag tilsier at innførsel eller utsetting medfører risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold. Aktsomhetskravet i både forskrift om fremmede organismer og i produktkontrollen vil dessuten gjelde ved innførsel og utsetting av mikrobiologiske produkter som det ikke er gitt tillatelse til av offentlig myndighet.

#### **4.2.5 Forurensningsloven**

Lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensning og om avfall (forurensningsloven) har til formål å verne det ytre miljø mot forurensning og å redusere eksisterende forurensning, herunder redusere mengden av avfall og fremme en bedre behandling av avfall. Loven skal videre sikre en forsvarlig miljøkvalitet slik at forurensninger og avfall ikke fører til helseskade, går ut over trivselen, eller skader naturens evne til produksjon og selvfornyelse.

En rekke bestemmelser i forurensningsloven med forskrifter regulerer forhold som berører utsetting eller utilsiktet spredning av fremmede organismer. Eksempler på dette er håndtering av hageavfall, flytting av masser som inneholder fremmede skadelige organismer og utsetting av mikroorganismer. Forurensningsloven har imidlertid i begrenset grad blitt brukt til å forhindre uønsket spredning av fremmede organismer.

*Forurensningsloven § 7 første ledd* fastslår at forurensning (tilførsel av fast stoff, væske eller gass til luft, vann eller i grunnen) som hovedregel er forbudt med mindre det er gitt tillatelse etter § 11. Paragraf § 8 oppstiller flere praktisk viktige unntak fra denne hovedregelen. Av § 8 første ledd bokstav a og b følger det at vanlig forurensning fra bl.a. jordbruk, skogbruk, boliger, fritidshus, kontorer mv. er tillatt så langt noe annet ikke er bestemt i forskrifter. Utsetting av levende dyr og planter antas ikke å være forurensning i forurensningslovens forstand. Utslipp av mikroorganismer som bakterier og virus har derimot i praksis blitt ansett som

forurensning, for eksempel utslipp av bakterier og virus i forbindelse med etablering og drift av fiskeoppdrettsanlegg.

I forskrift om utsetting av fremmede organismer foreslås det å unnta utsetting av mikroorganismer fra kravet om tillatelse. Aktsomhetskravet i forskrift om fremmede organismer vil imidlertid gjelde ved utslipp som det ikke er gitt tillatelse til etter forurensningsloven eller produktkontrollloven. Det vil dessuten være mulig å kreve tillatelse for, eller forby, utsetting av bestemte mikroorganismer dersom det viser seg at disse medfører uheldige følger for det biologiske mangfold.

Tilførsel av løsmasser med organisk innhold, for eksempel jord som inneholder frø, plantedeler eller egg av fremmede skadelige organismer, må også betraktes som forurensning. En del tilførsel vil imidlertid falle inn under unntaket for vanlig forurensning fra jordbruk, boliger, fritidshus, kontorer mv.

I forskrift om fremmede organismer foreslås det en egen bestemmelse om krav til aktsomhet ved flytting av løsmasser og andre masser som kan inneholde organismer. Bestemmelsen pålegger den ansvarlige å undersøke massene og treffe egnede tiltak for å forhindre spredning av fremmede skadelige organismer i form av for eksempel tildekking, nedgraving, varmebehandling eller levering til lovlig avfallsanlegg, jf. forskriften § 24 fjerde ledd.

*Forskrift 4. juli 2003 nr. 951 om gjødselvarer mv. av organisk opphav (gjødselvareforskriften)*, som også er hjemlet i jordlova og matloven, har blant annet til formål å forebygge forurensningsmessige ulemper ved tilvirkning, lagring og bruk av gjødselvarer av organisk opphav, herunder kompostprodukter, organiske dyrkingsmedier og vekststoffer med mikroorganismer. Forskriften skal også bidra til en miljøforsvarlig forvaltning av jordsmonnet og ivareta hensynet til biologisk mangfold. Gjødselvareforskriften stiller ikke krav om at produkter skal være godkjent før de importeres eller omsettes, men stiller krav til registrering av produktene. Bruk av gjødselvarer som skjer i henhold til bestemmelsene i gjødselvareforskriften kapittel 7 rammes ikke av forurensningsforbudet.

Gjødselvarer kan inneholde fremmede plantearter eller meitemark. Aktsomhetskravet i forskrift om fremmede organismer vil gjelde både ved innførsel og utsetting av gjødselvarer. Under forskrift om fremmede organismer vil det dessuten være mulig å kreve tillatelse for, eller forby, innførsel eller utsetting av bestemte organismer som blir tilsatt gjødselvarer dersom det viser seg at disse medfører uheldige følger for det biologiske mangfold.

*Forurensningsloven § 28* fastsetter et forbud mot forsøpling («tømme, etterlate, oppbevare eller transportere avfall slik at det kan virke skjemmende eller være til

skade eller ulempe for miljøet»). Dumping av hageavfall som medfører fare for uønsket spredning av fremmede organismer er omfattet av forbudet mot forsøpling.

Avfallsanlegg som kan medføre forurensning, eller som kan virke skjemmende, krever tillatelse etter forurensningsloven § 29 første ledd. I tillatelsen kan det settes vilkår blant annet om transport, behandling, gjenvinning og oppbevaring av avfall, og tiltak for å motvirke at anlegget virker skjemmende. Kommunen skal ha anlegg for opplag eller behandling av husholdningsavfall og skal som utgangspunkt også sørge for innsamling av husholdningsavfall, jf. §§ 29 tredje ledd og § 30 første ledd. Næringsavfall (avfall fra offentlige og private virksomheter og institusjoner) skal bringes til lovlig avfallsanlegg med mindre det gjenvinnes eller brukes på annen måte, jf. § 32 første ledd.

*Forskrift om gjenvinning og behandling av avfall (avfallsforskriften) kapittel 9* om deponering av avfall, har til formål å sikre at deponering av avfall skjer på en forsvarlig og kontrollert måte, slik at skadevirkningene på miljøet og menneskers helse forebygges eller reduseres, så langt det er mulig. Kapitlet inneholder bl.a. krav til drift av deponier. Bestemmelsene i kapitlet får ikke anvendelse ved deponering av jord eller andre løsmasser som inneholder fremmede organismer, da sistnevnte ikke anses som forurenset jord, men får anvendelse ved deponering av biologisk nedbrytbart avfall, bl.a. hageavfall.

#### **4.2.6 Lov om fremstilling og bruk av genmodifiserte organismer**

Reglene i naturmangfoldloven §§ 28 til 31 gjelder ikke for genmodifiserte organismer som går inn under lov 2. april 1993 nr. 38 om framstilling og bruk av genmodifiserte organismer (genteknologiloven), jf. naturmangfoldloven § 32. Dette er presisert i forskriften § 3 andre ledd bokstav f.

#### **4.2.7 CITES-forskriften**

Norges forpliktelser knyttet til handel med truede plante- og dyrearter etter CITES-konvensjonen er fastsatt gjennom forskrift til gjennomføring av konvensjon 3. mars 1973 om internasjonal handel med truede arter av vill flora og fauna (CITES-forskriften). Forskriften har et system med import- og eksportlisenser for visse opplistede dyre- og plantearter og produkter av slike. De krav som følger av denne forskriften vil gjelde side om side med de krav som følger av forskrift om fremmede organismer.

## **4.3 Lover hvor Fiskeridirektoratet har forvaltningsmyndighet.**

### **4.3.1 Havressursloven**

Forvaltning av viltlevende marine organismer skjer i medhold av lov 6. juni 2008 nr. 37 om forvaltning av viltlevende marine ressursar (havressursloven).

Havressursloven § 19a fastsetter at det er forbudt å sette ut organismer og levende rogn i sjøen uten tillatelse fra departementet. I indre farvann og i territorialfarvannet, vil denne bestemmelsen gjelde side om side med bestemmelsene i naturmangfoldloven, jf. Ot. prp. nr. 52 (2008-2009) side 461 og naturmangfoldloven § 2 første ledd. Dette betyr at det ved slik utsetting også vil være krav om tillatelse etter forskrift om fremmede organismer. Miljødirektoratet og Fiskeridirektoratet vil samarbeide om saksbehandlingsrutiner for behandling av søknader om utsetting i sjø.

Forskrift om fremmede organismer vil ikke gjelde ved gjenutsetting (utkast) av fremmede viltlevende marine organismer som er unntatt fra ilandføringsplikten etter havressursloven § 15, jf. forutsetningene i Ot. prp. nr. 52 (2008-2009) side 180 hvor det sies at forvaltning av organismer som har vandret inn av seg selv i sjøområder under norsk jurisdiksjon, for eksempel kongekrabbe, skal skje i henhold til havressurslova. Også ilandføring av marine organismer som ledd i en landing av fangst som er underlagt oppgaveplikt i medhold av havressursloven foreslås unntatt fra forskriftens virkeområde, jf. forutsetningene i Ot. prp. nr. 52 (2008-2009) side 400.

### **4.3.2 Akvakulturloven**

Lov 17. juni 2005 nr. 79 om akvakultur (akvakulturloven) regulerer akvakulturvirkosomhet, herunder landbasert akvakultur. Akvakulturdriftsforskriften setter i § 5 andre ledd forbud mot å drive akvakultur med fremmede arter, med mindre det er gitt særskilt tillatelse til det. Det kreves ikke tillatelse etter naturmangfoldloven for utsetting av levende organismer i sjø dersom det er gitt tillatelse etter akvakulturloven, jf. naturmangfoldloven § 30 første ledd bokstav c. Dette unntaket er nedfelt i forskriften § 12 første ledd bokstav f. Miljøhensyn skal bl.a. ivaretas gjennom akvakulturlovens miljønorm (§ 10), som fastsetter at akvakultur skal etableres, drives og avvikles på en miljømessig forsvarlig måte. Med hjemmel i samme bestemmelse, kan departementet gi nærmere bestemmelser for å sikre miljømessig forsvarlig akvakultur, herunder stille krav til forebyggende tiltak, krav om merking av akvatiske organismer, bruk av akvatiske organismer som ikke kan formere seg, og bruk av fremmede organismer.

Innførsel av marine organismer til oppdrett krever imidlertid tillatelse etter naturmangfoldloven. Miljødirektoratet og Fiskeridirektoratet vil samarbeide om

saksbehandlingsrutiner knyttet til søknader om innførsel etter naturmangfoldloven og utsetting etter akvakulturloven.

#### **4.4 Lover hvor Mattilsynet har forvaltningsmyndighet**

##### **4.4.1 Matloven**

Lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) omfatter alle forhold ved produksjon, bearbeiding og distribusjon av innsatsvarer og næringsmidler. Loven omfatter også alle forhold knyttet til plante-, fiske- og dyrehelse, herunder produkter, gjenstander og organismer som kan føre med seg smitte. Formålet med loven er å sikre helsemessig trygge næringsmidler og fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele produksjonskjeden, samt ivareta miljøvennlig produksjon. Loven skal videre fremme god plante- og dyrehelse.

En rekke forskrifter hjemlet i matloven har betydning for innførsel og utsetting av fremmede organismer, bl.a. forskrifter om nytteorganismer til biologisk kontroll, såvarer, planter og tiltak mot planteskadegjørere, plantevernmidler, tilsyn og kontroll ved innførsel og utførsel av levende dyr, akvatiske organismer mm. Enkelte organismegrupper og aktiviteter som reguleres under matloven vil i tillegg være omfattet av kravet om tillatelse etter forskrift om fremmede organismer, mens andre vil være unntatt fra kravet om tillatelse. Det kreves i utgangspunktet ikke tillatelse for innførsel av landlevende planter og «nærmere bestemte husdyr», jf. naturmangfoldloven § 29 femte ledd første punktum eller utsetting av planter i private hager, parkanlegg og andre dyrkede områder, jf. naturmangfoldloven § 31 første ledd bokstav c og d. Innførsel og utsetting av biologiske plantevernmidler som det er gitt tillatelse til innførsel eller utsetting av, i eller i medhold av annet lovverk, kreves det heller ikke tillatelse for, jf. naturmangfoldloven § 29 femte ledd andre punktum og § 31 første ledd bokstav e. Disse bestemmelsene er nedfelt i kapittel II og III i forslaget til forskrift.

Vurderinger etter naturmangfoldloven kapittel IV skal ikke omfatte hensyn til planter, dyrs og menneskers liv og helse som ivaretas av smittevernloven og matloven, jf. naturmangfoldloven § 32 tredje ledd. Forskriften inneholder derfor ikke spesifikke krav knyttet til sykdomsbærende eller sykdomsfremkallende organismer. Dette gjenspeiles også i kravene til innhold i søknader og til søknadsbehandling som foreslås i forskriften §§ 14 og 15, og i aktsomhetsbestemmelsene i kapittel V.

Formålet i forskrift 1. desember 2000 nr. 1333 om planter og tiltak mot planteskadegjørere er å hindre introduksjon og spredning av planteskadegjørere, bekjempe eller utrydde eventuelle utbrudd i Norge, og sikre produksjon og omsetning av planter og formeringsmateriale med best mulig helse og

tilfredsstillende kvalitet. Paragraf 5 i denne forskriften fastsetter et forbud mot å plante eller omsette artene bulkemispel *Cotoneaster bullatus* og pilemispel *Cotoneaster salicifolius* (arter i kategorien svært høy økologisk risiko i *Fremmede arter i Norge- med norsk svarteliste 2012*). Dette anses som tilstrekkelig regulering av disse artene, og de er derfor ikke inkludert i forskriftens vedlegg IV (utsettings- og omsetningsforbud).

#### 4.4.2 Dyrevelferdsloven

Lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd (dyrevelferdsloven) omfatter forhold som påvirker velferd hos eller respekt for pattedyr, fugler, krypdyr, amfibier, fisk, tiftokreps, blekksprut og honningbier. Loven forbyr bl.a. bruk av levende dyr som fôr eller agn. Dette forbudet vil gjelde side om side med restriksjonene knyttet til utsetting under forskrift om fremmede organismer.

##### *Innførsel og hold av eksotiske dyr*

Forskrift 20. november 1976 nr. 3 forbyr innførsel, omsetning eller hold av fremmedartede (eksotiske) dyr som husdyr, selskapsdyr eller i fangenskap på annen måte. De begrensninger på import og utsetting som gjelder etter dette regelverket, er fastsatt for å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr, og vil gjelde side om side med forskrift om fremmede organismer. Dette betyr at innførsel som omfattes av begge regelverk må tillates etter begge regelverk for å være lovlige.

##### *Innesluttet hold av vilt*

Innesluttet hold av vilt i fangenskap, som er hjemlet i viltloven § 7 andre ledd, vil også være gjenstand for krav til dyrehold under dyrevelferdsloven. Når det gjelder hold av pelsdyr (mink, sølvrev, blårev) er disse kravene nedfelt i forskrift 17. mars 2011 nr. 296 om hold av pelsdyr under dyrevelferdsloven.

#### 4.5 Lover som forvaltes av andre myndigheter

##### 4.5.1 Skipssikkerhetsloven

Lov 16. februar 2007 nr. 9 om skipssikkerhet gir hjemmel til at det i forskrift kan stilles krav om tiltak for å redusere risikoen for introduksjon og spredning av fremmede organismer i forbindelse med drift av skip. Forskrift 7. juli 2009 nr. 992 om hindring av spredning av fremmede organismer via ballastvann og sedimenter fra skip, er vedtatt med hjemmel i denne loven og naturmangfoldloven kapittel IV. Forskrift om fremmede organismer vil ikke gjelde ved håndtering av ballastvann som reguleres i forskriften nevnt over. Nærings- og fiskeridepartementet er ansvarlig myndighet for skipssikkerhetsloven.

#### **4.5.2 Skogbruksloven**

Det kreves ikke tillatelse etter naturmangfoldloven for utsetting av norske treslag, jf. naturmangfoldloven § 31 første ledd. Slik utsetting vil være regulert av skogbruksloven med forskrifter. Aktsomhetsplikten etter forskrift om fremmede organismer vil imidlertid gjelde ved utsetting av norske treslag i områder hvor de anses som en fremmed organisme. Utsetting av utenlandske treslag til skogbruksformål reguleres i egen forskrift med hjemmel i naturmangfoldloven § 30. Landbruks- og matdepartementet er ansvarlig myndighet for skogbruksloven.

### **5. Naturmangfoldloven kapittel II**

Nedenfor følger en gjennomgang som viser hvordan naturmangfoldlovens alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk<sup>5</sup> har vært benyttet i arbeidet med forskrift om fremmede organismer.

#### **5.1 Forvaltningsmålene for naturtyper, økosystemer og arter**

Naturmangfoldloven §§ 4 og 5 fastsetter mål om at mangfoldet av naturtyper skal ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype, og at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder (gjelder ikke for fremmede organismer). Forvaltningsmålene skal fungere som skranker og tolkningsmomenter ved bruken av prinsippene i §§ 8-12, som er omtalt under.

Forskriften om fremmede organismer vil kunne bidra til å oppnå forvaltningsmålene for naturtyper, økosystemer og naturlig forekommende arter i de tilfeller hvor fremmede organismer representerer en trussel mot disse.

#### **5.2 Prinsipper for offentlig beslutningstaking i §§ 8 til 12**

Prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet som berører naturmangfold, herunder ved utforming av forskrifter. Det skal framgå av beslutningen hvordan prinsippene er tatt hensyn til og vektlagt i vurderingen, jf. naturmangfoldloven § 7. Disse prinsippene har vært sentrale for de avveininger som ligger til grunn for forskriftsforslaget. Nedenfor følger en gjennomgang av hvordan de er benyttet i

---

<sup>5</sup> For en generell innføring i praktisk bruk av disse bestemmelsene, henvises det til veilederen til naturmangfoldloven kapittel II, som gir en innføring i hvordan miljøprinsippene skal vurderes og vektles sammen med forvaltningsmålene for økosystemer, naturtyper og arter, avveid mot andre samfunnsinteresser: Miljøverndepartementet 2012. Naturmangfoldloven kapittel II Alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk - en praktisk innføring. Publikasjonskode: T-1514.

arbeidet med utformingen av forskriften, med noen eksempler på hvordan prinsippene har kommet til uttrykk i konkrete bestemmelser i forslaget til forskrift.

### 5.2.1 Kunnskapsgrunnlaget

Forslaget til forskrift er basert på eksisterende og tilgjengelig kunnskap om effektene på naturmangfold ved introduksjon av fremmede organismer. Dette gjelder både ved utarbeidelsen av bestemmelsene i forskriften og ved utvelgelsen av organismer i vedleggene til forskriften.

I tillegg til *Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012*, er det i arbeidet benyttet kunnskap fra *Norsk rødliste for arter 2010*<sup>6</sup>, *Norsk rødliste for naturtyper 2011*<sup>7</sup>, *Naturtyper i Norge (NiN)*<sup>8</sup> og *DN-håndbok 13-2007*<sup>9</sup>. Miljødirektoratet har også innhentet miljørisikovurderinger fra en rekke forskningsmiljøer, i de tilfellene der tilgjengelig kunnskap ikke har gitt tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag for å foreslå regulering av de aktuelle organismegruppene. Dette omfatter bl.a. miljørisikovurderinger utarbeidet av Norsk institutt for naturforskning (NINA), Norsk institutt for vannforskning (NIVA), Havforskningsinstituttet (HI), Universitetet i Oslo (UiO) og NTNU Vitenskapsmuseet, samt utredninger utarbeidet av enkeltpersoner og bransjeorganisasjoner med spisskompetanse på organismegrupper som omfattes av forskriften. Det er i kapittel 6 henvist til de ulike rapportene i gjennomgangen av hvordan ulike organismegrupper foreslås regulert.

I tillegg til kunnskap om effekter på naturmangfoldet av fremmede organismer, er det ved utarbeidelsen av forskriften lagt stor vekt på kunnskap om vektorer og aktiviteter som medfører risiko for introduksjoner av fremmede skadelige organismer. *Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012* har vært en sentral kilde også for denne typen informasjon.

Innenfor de rammene naturmangfoldloven setter, har det tilgjengelige kunnskapsgrunnlaget vært førende for hvordan ulike organismegrupper er foreslått regulert i forskriften. For eksempel er amerikahummer oppført i vedlegg I (organismer som det er forbudt å innføre). Dette er en art som erfaringsmessig kan bli satt ut hvis den innføres. På bakgrunn av kunnskap innhentet fra bl.a. HI er det konkludert med at risikoen for stedeigne arter ved utsetting av denne arten er

---

<sup>6</sup> Kålås, J.A., Viken, Å., Henriksen, S. og Skjelseth, S. (red.). 2010. Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.

<sup>7</sup> Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

<sup>8</sup> For nærmere informasjon, se [www.artsdatabanken.no](http://www.artsdatabanken.no)

<sup>9</sup> Direktoratet for naturforvaltning 2007. Kartlegging av naturtyper - Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13 2. utgave 2006 (oppdatert 2007).

uakseptabelt høy. For en art som stillehavsøsters taler imidlertid kunnskapen om spredningsveier for at denne ikke føres opp i vedlegg I, til tross for at den er vurdert til å utgjøre svært høy økologisk risiko. Det foreslås derfor at stillehavsøsters kan tas inn til innesluttet bruk uten tillatelse etter forskriften. På tilsvarende vis har kunnskap om lav overlevelsessevne i norsk natur ført til at bl.a. varmekrevende akvariearter som lever i ferskvann som hovedregel tillates innført uten tillatelse. Både når det gjelder stillehavsøsters og varmekrevende akvariearter har andre samfunnsinteresser vært tillagt en viss vekt. I tillegg er risikoen for naturmangfoldet vurdert å være lav. Kravet i naturmangfoldloven § 8 om at offentlige beslutninger skal bygge på kunnskap, anses med dette for oppfylt.

Samlet sett vil forskriftens bestemmelser og utvalget av organismer i vedleggene til forskriften bidra til å forhindre negative effekter på naturmangfoldet i Norge som følge av introduksjoner av fremmede organismer. Etter hvert som kunnskapen om fremmede organismers effekt på naturmangfoldet øker, vil organismer kunne føres opp eller fjernes fra de ulike vedleggene, avhengig av hva kunnskapen sier om risiko knyttet til de enkelte organismene. Systemet med forskjellige vedlegg innebærer at man får et fleksibelt forskriftsverk som lett kan tilpasses etter hvert som ny kunnskap erverves. I likhet med endringer i forskriften for øvrig, vil endringer i vedleggene bli sendt på høring.

### **5.2.2 Økosystemtilnærming og samlet belastning**

Etter naturmangfoldloven § 10, skal en påvirkning av et økosystem vurderes ut fra den samlede belastning økosystemet er eller vil bli utsatt for. Dette betyr at forvaltningsmålene i §§ 4 og 5 må trekkes inn i vurderingen av samlet belastning. I tillegg til påvirkning fra fremmede organismer er fragmentering av leveområder og endring og ødeleggelse av habitater regnet som sentrale trusler mot naturmangfoldet. Overutnyttelse av levende naturressurser i forbindelse med bl.a. jakt og fangst, global handel med viltlevende arter, miljøkonsekvenser av utnyttelse av ikke-levende naturressurser som olje og mineraler, og forurensing og forgiftning som følge av menneskelig aktivitet, utgjør også trusler mot naturmangfoldet. I tillegg er menneskeskapte klimaendringer en økende trussel mot arter og økosystemer, bl.a. ved at et varmere klima gjør det lettere for mange fremmede organismer å spre seg/etablere seg i Norge. Miljødirektoratet legger til grunn at disse faktorene vil påvirke naturmangfoldet også i framtida.

Forskriften har til hensikt å motvirke spredning av fremmede organismer som medfører eller kan medføre uheldige følger for det biologiske mangfold. Den vil være et virkemiddel for å dempe de negative effektene slike introduksjoner kan ha på økosystemer og stedegne arter, også i kombinasjon med andre belastninger.

Det har ved utarbeidelsen av forslaget til forskrift vært lagt stor vekt på at fremmede organismer kun er én av flere trusler som arter og økosystemer utsettes for. For eksempel er det ved oppføring av arter på vedlegg I (organismer som det er forbudt å innføre) både lagt vekt på den risiko innførsel av de oppførte organismene vil medføre på arter og økosystemer isolert sett, og den samlede belastning som disse artene og økosystemene er og vil bli utsatt for. Naturmangfoldloven § 10 er dermed vurdert og tillagt vekt.

### 5.2.3 Føre var-prinsippet

Oppføringene i forskriftens vedlegg I, II, IV og V er etter direktoratets syn basert på tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger forbudte og tillatte utsettinger vil ha for naturmangfold.

Det foreligger imidlertid ikke alltid tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger enkelte typer utsettinger har for naturmangfold. Miljødirektoratet har i slike tilfeller vektlagt at forslaget til forskrift skal hindre mulige vesentlige uheldige følger for naturmangfoldet. Et eksempel på dette er at det i medhold av naturmangfoldloven § 30 andre ledd foreslås innført et krav om tillatelse ved utsetting av andre organismer enn vilt og vannlevende organismer som ikke hører til noen art, stamme eller bestand som forekommer naturlig på stedet, men som finnes naturlig andre steder i Norge, jf. forskriften § 11 første ledd bokstav c. Paragraf 9 er dermed vurdert og tillagt vekt.

Forskriften viderefører for øvrig i stor grad naturmangfoldlovens hovedregel om krav om tillatelse ved innførsel og utsetting av fremmede organismer. I og med at man ikke har kunnskap om alle effektene ved innførsel og utsetting av alle organismer, vil en slik generell tillatelsesordning gjøre det mulig å forhindre mulige vesentlige uheldige følger for naturmangfoldet på grunnlag av føre var-prinsippet i tilfeller der kunnskapsgrunnlaget er mangelfullt. I mange tilfeller hvor det gjøres unntak fra krav om tillatelse for grupper av organismer, vil det samtidig kreves melding, slik at myndighetene kan få bedre oversikt over omfanget, med tanke på en eventuell nærmere regulering av innførsel eller utsetting på et senere tidspunkt.

I saksbehandlingen skal føre var-prinsippet anvendes når det ikke er tilstrekkelig kunnskap om effekten på naturmangfold av å tillate en utsetting eller innførsel. I tillegg til at søknader kan avslås eller delvis innvilges på dette grunnlaget, kan prinsippet tale for at det fastsettes vilkår om risikodempende tiltak i tillatelser etter forskriften, jf. § 15 fjerde ledd i forslaget til forskrift. I søknad om tillatelse skal det dessuten gis en beskrivelse av planlagte tiltak for å forebygge risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold, jf. § 14 andre ledd bokstav g i forslaget til forskrift. Ved mangel på tilstrekkelig kunnskap om effekten av en innførsel eller

utsetting, vil anvendelse av føre var-prinsippet føre til at en søknad kan avslås, eller at det gis tillatelse på visse vilkår. Det er derfor i søkers interesse at han eller hun sørger for at saken belyses så godt som mulig i tråd med de krav som følger av § 14 i forslaget til forskrift.

Forvaltningsmyndigheten skal orientere søker om at man ut fra mangel på tilstrekkelig kunnskap vil avslå søknaden dersom søker ikke innhenter mer eller ny kunnskap der dette er påkrevd. Eventuelt vil det kunne igangsettes nødvendige tilleggsutredninger, jf. § 15 første ledd i forslaget til forskrift.

#### **5.2.4 Kostnader ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver**

Naturmangfoldloven § 11 slår fast at tiltakshaver skal dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder, dersom dette ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter. I forslaget til forskrift kommer dette prinsippet til uttrykk bl.a. i §§ 15 andre ledd og 29, og i §§ 20 til 24 om krav til tiltak som må iverksettes for tiltakshavers regning for bl.a. å forhindre spredning av fremmede organismer. Miljømessige og samfunnsøkonomiske kostnader ved spredning av fremmede organismer kan være betydelige, og det er etter direktoratets oppfatning ikke urimelig at tiltakshaver selv dekker kostnadene forbundet med etterlevelse av de nevnte paragrafene.

#### **5.2.5 Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder**

Naturmangfoldloven § 12 slår fast at for å unngå eller begrense skade på naturmangfoldet, skal en ta utgangspunkt i slike driftsmetoder og slik teknikk og lokalisering som ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og framtidig bruk av naturmangfoldet og økonomiske forhold gir de beste samfunnsmessige resultater. Prinsippet kommer bl.a. til uttrykk i § 24 om krav om tiltak ved flytting av løsmasser og andre masser som kan inneholde organismer og ved tilførsel av vann.

#### **5.3 Vektlegging av andre viktige samfunnsinteresser**

Tiltak etter naturmangfoldloven skal avveies mot andre viktige samfunnsinteresser, jf. naturmangfoldloven § 14. Andre viktige samfunnsinteresser omfatter både økonomiske, sosiale og kulturelle behov samt behovet for en effektiv ressursforvaltning, jf. Ot. prp. nr. 52 (2008-2009) side 383-84. Vektlegging av andre viktige samfunnsinteresser innebærer at beslutningsmyndigheten har plikt til å utrede hvilke interesser dette er, og hvilke konsekvenser forslaget vil ha for disse interessene.

I forslaget til forskrift er det ved valg av reguleringsform foretatt avveininger mellom den risiko et tiltak kan få for naturmangfoldet, og konsekvenser for andre

samfunnsinteresser som vil bli berørt. Det er også blitt lagt vekt på om den aktuelle aktiviteten allerede er regulert under annet lovverk.

Slike avveininger ligger til grunn for noen av forslagene til oppføring av organismer i vedlegg II (organismer som kan innføres uten tillatelse) og vedlegg V (organismer som kan settes ut uten tillatelse). Miljødirektoratet har i denne vurderingen også lagt vekt på at aktsomhetsplikten i kapittel II i forskriftsforslaget vil gjelde fullt ut for innførsel og utsetting som ikke krever tillatelse etter forskriften eller annet regelverk.

I forslaget til forskrift foreslås det å tillate innførsel av levende eksemplarer av stillehavsøsters til innesluttet bruk som mat uten søknad på tross av at denne arten i *Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012* er vurdert til å utgjøre svært høy risiko i Norge. Forslaget er basert på at risikoen ved innførsel til det aktuelle formålet anses som lav, og at det har en verdi for restaurantbransjen å kunne innføre og tilby levende stillehavsøsters. Det foreslås imidlertid å forby innførsel av levende eksemplarer av amerikahummer som er i samme risikokategori som stillehavsøsters. Også for denne arten er det knyttet økonomiske interesser til import av levende eksemplarer. Dokumentasjonen viser imidlertid at innførsel av amerikahummer medfører stor sannsynlighet for ulovlig utsetting, og dermed stor risiko for uheldige følger for naturmangfoldet. Dette har vært avgjørende for at innførsel foreslås forbudt. Tilsvarende avveininger er også foretatt for de andre organismegruppene og aktivitetene som reguleres av forskriften. For eksempel foreslås det å tillate hold av koikarpe og gullfisk i hagedam uten tillatelse, basert på en samlet vurdering av samfunnsinteresser og den risiko som et slikt hold kan medføre. Tilsvarende foreslås det en rekke unntak fra lovens hovedregel om krav om tillatelse ved innførsel for varmekrevende akvariearter og andre arter som er viktige for zoobransjen.

Når det gjelder forbud mot utsetting og omsetning av planter, er det foreslått utsatt ikrafttredelse for en del busker og trær, slik at produsenter og bl.a. grøntanleggsbransjen skal få tid til å omstille seg.

Beslutningsmyndighetens plikt til å utrede andre viktige samfunnsinteresser supplerer plikten til å utrede konsekvenser og forvaltningslovens bestemmelser om utrednings- og høringsplikt for forskrifter. Høringen vil derfor gi beslutningsmyndigheten et godt grunnlag for å vurdere om forslaget til forskrift bør avveies mot mulige andre viktige samfunnsinteresser enn de som er nevnt ovenfor. Miljødirektoratet finner likevel grunn til å understreke at spredning av mange fremmede organismer utgjør en vesentlig trussel for naturmangfoldet, og at det derfor bør være tungtveiende grunner til at andre samfunnsinteresser skal veie tyngre enn hensynet til naturmangfoldet.

## **6. Nærmere om forslagene til regulering av ulike organismegrupper**

### **6.1 Regulering av landlevende planter**

#### **6.1.1 Innførsel av landlevende planter**

Innførsel av landlevende planter krever i utgangspunktet ikke tillatelse etter forskriften. Dersom en risikovurdering tilsier at en tillatelse likevel er nødvendig for å forhindre uheldige følger for det biologiske mangfold, åpner naturmangfoldloven for et slikt krav ved innførsel av landlevende planter. De aktuelle artene kan da føres opp i forskriftens vedlegg III, eller forbys gjennom oppføring i vedlegg I.

I forslaget til forskrift er det ikke ført opp landlevende planter i disse to vedleggene, da Miljødirektoratet anser det som mer hensiktsmessig å regulere utsetting og omsetning av landplanter for å forhindre uheldige følger for det biologiske mangfoldet. Ved senere revisjon av forskriften kan det likevel være aktuelt å føre opp landplanter i vedlegg I og III, dersom en på bakgrunn av ny kunnskap og ny vurdering av risiko, ser behov for strengere regulering av innførsel av hensyn til mulig vesentlig skade på naturmangfoldet, jf. naturmangfoldloven §§ 8 og 9.

#### **6.1.2 Utsetting og omsetning av landlevende planter**

Utsetting av landlevende planter som ikke forekommer naturlig på stedet, krever i utgangspunktet tillatelse etter forskriften. Det er imidlertid tillatt å sette ut planter uten tillatelse i private hager. Under visse forutsetninger gjelder unntak også for parkanlegg og andre dyrkede områder, samt i nærings- og transportutbyggingsområder (se merknadene til forskriften for en forklaring av begrepene). Med unntak av for utsetting i private hager, forutsettes imidlertid unntakene fra krav om tillatelse at plantene ikke er ført opp i vedlegg VI (organismer som ikke er omfattet av unntak fra kravet om utsettingstillatelse). Miljødirektoratet foreslår i denne omgang ikke å føre opp noen arter i vedlegg VI.

Det skilles dermed mellom utsettinger av fremmede landplanter i områder der utsettingene i mange tilfeller vil utgjøre lav risiko for skade på biologisk mangfold og utsettinger i mer sårbare områder. Dette vil medføre at antallet søknader vil kunne holdes på et rimelig nivå, samtidig som en sikrer at utsettinger i sårbare områder vurderes grundig før tillatelse eventuelt gis. Dersom plantene er oppført i vedlegg IV (organismer som det er forbudt å sette ut og omsette) er utsetting forbudt i alle områder. Ved at plantene det er forbudt å sette ut også forbys

omsatt, vil ansvaret for at private hageeiere og andre ikke skal risikere å få kjøpt planter det er forbudt å sette ut legges på omsetningsleddet.

I forbindelse med utsettinger i parkanlegg og andre dyrkede områder, blir hensynet til naturmangfold ivaretatt ved at unntaket fra krav om tillatelse kun gjelder hvis plantene i liten grad kan påregnes å spre seg utenfor området, og spredningen ikke kan påregnes å medføre fare for uheldige følger for det biologiske mangfold. For nærings- og transportutbyggingsområder, gjelder unntaket bare hvis plantene kun kan påregnes å spre seg innenfor disse områdene eller til private hager, parkanlegg eller andre dyrkede områder, og utsettingen ikke kan påregnes å medføre fare for uheldige følger for det biologiske mangfold.

Til forskjell fra utsettinger i parkanlegg og andre dyrkede områder samt nærings- og transportutbyggingsområder, kreves det ikke tillatelse ved utsetting av fremmede planter i private hager, selv om plantene kan spres utenfor hagen og medføre risiko for biologisk mangfold. Risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold ved utsettinger i private hager foreslås imidlertid redusert blant annet gjennom nasjonale forbudslister mot utsetting av utvalgte hageplanter. I tillegg vil også aktsomhetskravene i forskriften bidra til å redusere denne risikoen.

### **6.1.3 Forbud mot utsetting og omsetning av landlevende planter**

Til sammen 70 landlevende planter er vurdert til å utgjøre svært høy risiko i *Fremmede arter i Norge- med norsk svarteliste 2012*. 36 av disse artene er vurdert å utgjøre en så stor risiko for vesentlige uheldig følger for det biologiske mangfold at forbud mot utsetting og omsetning er nødvendig. Forbudet mot utsetting og omsetning gjelder for alle områder, herunder private hager, parkanlegg, dyrkede områder, samt nærings- og transportutbyggingsområder. Miljødirektoratet kan imidlertid gjøre unntak fra forbud mot utsetting og omsetning når viktige samfunnshensyn tilsier det, dersom dette ikke strider mot forskriftens formål, jf. forskriftens § 31. Eksempler på tilfeller der det kan være aktuelt å gi dispensasjon er til kulturhistorisk viktige beplantninger og forskningsformål.

For mange av artene som utgjør størst risiko for vesentlige uheldige følger for det biologiske mangfold, er det noe usikkerhet knyttet til i hvilke deler av landet planten utgjør risiko. I forbudslista mot utsetting og omsetning er det derfor kun inkludert planter som man har grunn til å anta utgjør en risiko av et «omfang» (se under) som tilsier at det er behov for et landsomfattende forbud. På et senere tidspunkt, når det foreligger mer erfaring med forbudslister og det eventuelt er gjennomført mer regionaliserte risikovurderinger, kan det være aktuelt å foreslå forbud mot utsetting av enkelte arter med virkning kun i deler av landet.

I vurderingen av hvilke arter det er nødvendig å forby utsetting og omsetning av for å hindre vesentlige uheldige følger for biologisk mangfold, har direktoratet definert et sett med kriterier. Det er utarbeidet et eget notat om kriteriesettet og vurderingen av de plantearter som foreslås forbudt.

Et sentralt kriterium for å kunne føre en planteart på en nasjonal forbudsliste, er at risikoen forbundet med utsetting må ha et visst «omfang». Med dette menes at plantearten må utgjøre en risiko for skade på biologisk mangfold i en stor andel av landet, og/eller på grunn av et stort antall utsetninger i deler av landet. Ettersom direktoratet ikke kjenner til antall utsetninger av fremmede plantearter i private hager, har vi benyttet antall innbyggere som en parameter for antall utsetninger. Vi har følgelig antatt at introduksjonspresset, og dermed også potensiell spredning til naturmiljøet, er høyere i områder med høy befolkningstetthet enn i områder med lav befolkningstetthet. En del naturtyper som er truet av fremmede arter finnes for øvrig i tett befolkede områder. Eksempelvis truer mange fremmede plantearter den sårbare naturtypen åpen grunnlendt kalkmark, hvor det bl.a. er registrert nær 100 ulike rødlistearter. Naturtypen finnes nær landets hovedstad, ett av de områdene i landet med høyest befolkningstetthet. Flere fremmede arter som truer åpen grunnlendt kalkmark har således blitt ført opp i forskriftens vedlegg IV (organismer som det er forbudt å sette ut og omsette) med bakgrunn i faren for skade på denne sårbare naturtypen.

I tillegg til at plantene som foreslås forbudt å omsette og sette ut i hele landet må medføre et visst «omfang» av risiko, må den utilsiktede spredningen av arten til naturmiljøet være et resultat av tilsiktede utsetninger. Arter som spres til naturmiljø ved at de opptrer som «blindpassasjerer» ved transport av masser, ull, planter, frø eller lignende er ikke ført opp på forbudsliste ettersom et forbud mot slike arter anses som lite effektivt.

Utsetting av planter i private hager er av hensyn til private hageeiere unntatt fra krav om tillatelse. Spredning fra private hager er imidlertid en viktig spredningsvei for fremmede planter. Direktoratet har derfor også vektlagt spredning fra private hager som et moment i vurderingen av hvilke planter som bør forbys satt ut og omsatt. Det er også i de fleste tilfeller satt som en forutsetning for forbud mot omsetning og utsetting at de aktuelle plantene sprer seg til naturmiljøet med en viss hyppighet. Imidlertid er det lempet på denne forutsetningen for arter som er i en tidlig spredningsfase.

Årlig benyttes det store summer til å fjerne fremmede landplanter fra naturmiljø. Eksempelvis rapporterte Fylkesmannen i Rogaland og Fylkesmannen i Oslo og Akershus begge at de hadde benyttet ca. 700 000 kroner til kartleggings- og bekjempelsestiltak mot landlevende fremmede karplanter i og utenfor

verneområder i 2013. Totalt ble det i 2014 bevilget rundt 4 millioner kroner til fylkesmennene til tiltak mot fremmede karplanter i verneområdene. Behovet for midler til bekjempelse av fremmede karplanter er mye større enn det fylkesmennene får bevilget. For 2014 meldte fylkesmenn inn et behov for midler til bekjempelsestiltak mot landlevende fremmede planter utenfor verneområder på til sammen 9,7 millioner kroner.

Som grunnlag for bruk av kriteriesettet, ble det i forkant av vurderingen innhentet estimater over salgsverdi for en rekke ulike fremmede landplanter i kategorien svært høy økologisk risiko. Estimatenes er innhentet fra 40 planteskoler og gartnerier og 4 hagesentre. Estimatenes viser at de 36 foreslåtte forbudte artene har en årlig omsetning på ca. 13 millioner kroner hos hagesentre og ca. 26 millioner kroner hos gartnerier og planteskoler. Videre viser de innhentede opplysningene at 19 av de 36 artene omsettes i liten grad, med en årlig omsetning på mindre enn 100 000 kroner hos både hagesentre, gartnerier og planteskoler. Det må understrekes at det er forbundet en del usikkerhet til tallene, og de bør følgelig kun betraktes som en indikasjon på omfanget av hagebransjens omsetning. Estimert salgsverdi for de ulike arter som er oppført på forskriftens vedlegg IV framgår av notatet om kriteriesettet og vurderingen av de plantearter som foreslås forbudt .

Samfunnsnytte og tapt omsetning er vurdert med hensyn til alle de foreslåtte artene som er oppført på liste IV (forbud mot omsetning og utsetting). Nytteplanter som eple (*Malus x domestica*), hagerips (*Ribes rubrum*) og matgrasløk (*Allium schoenoprasum* ssp. *schoenoprasum*), er ikke oppført på liste IV på grunn av plantenes samfunnsnytte. For de resterende plantene som har innfridd kriteriene, har direktoratet vurdert at hensynet til biologisk mangfold veier tyngre enn plantenes samfunnsnytte og/eller omsetningsverdi.

For at bransjen og brukere lettere skal omstille seg til forbudet mot plantearter som er ført opp på vedlegg IV, foreslås det fem års utsatt ikrafttredelse for forbudet mot utsetting av et utvalg busker og trær som er ført opp i vedlegg IV. Dette gjelder blant annet arter som blankmispel (*Cotoneaster lucidus*), blåhegg (*Amelanchier spicata*) og alpeasal (*Sorbus mougeotii*), jf. forskriftens § 34 tredje ledd. Begrunnelsen for utsatt ikrafttredelse er at produksjon av busker og trær er tidkrevende og at noe av denne produksjonen er planlagt etter bestillinger fra myndigheter og grøntanleggsbransjen. Det er derfor rimelig å gi bransjen noe tid til å tilpasse seg forbudet mot utsetting av plantearter i vedlegg IV. Ettersom aktsomhetskravene i forskriftens kapittel II vil gjelde ved bruk av slike planter i overgangsperioden, anses ikke risikoen ved en utsatt ikrafttredelse å være urimelig stor.

Det gis ikke utsatt ikraftttredelse for busker og trær oppført i vedlegg IV som ble vurdert til høyeste risikokategori i den første versjonen av *Norsk svarteliste (2007)*, som i tillegg var foreslått forbudt å sette ut i forslaget til forskrift som ble sendt på høring i 2010. Dette begrunnes med at Miljødirektoratet anser at bransjen har fått tilstrekkelig tid til å tilpasse seg. Eksempelvis vil dette gjelde arter som rynkerose (*Rosa rugosa*) og platanlønn (*Acer pseudoplatanus*).

## 6.2 Regulering av ferskvannsorganismer

Den foreslåtte reguleringen av ferskvannsorganismer er for en stor del basert på risikovurderinger av en rekke arter i akvariehandelen<sup>10 11 12</sup>, tilleggsvurderinger av forskere fra NTNU-Vitenskapsmuseet<sup>13 14</sup>, NIVA<sup>15</sup> og NINA<sup>16</sup>, og på risikovurderinger i *Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012*. I utgangspunktet kreves det tillatelse ved innførsel av alle ferskvannsorganismer og ved utsetting av ikke stedefegen stamme, jf. §§ 6 og 11 første ledd bokstav b i forslaget til forskrift. Det gjøres unntak for krav om tillatelse ved innførsel av ferskvannsorganismer med nedre temperaturtoleranse på 5 °C til bruk i akvarier, jf. § 7 første ledd bokstav c i forslaget til forskrift, fordi disse vil ha liten evne til å overleve i norske vassdrag. Samtidig innføres et krav om melding før første gangs innførsel av slike organismer. Meldingen vil gi myndighetene oversikt over hvilke akvarieorganismer som innføres, samtidig som kvittering for mottatt melding både vil inneholde et referansenummer til bruk ved merking av forsendelser og ved innførselskontroll, samt informasjon om krav til aktsomhet. Dersom det innføres ferskvannsorganismer under dette unntaket som medfører risiko for uheldige følger for naturmangfoldet, vil det bli vurdert å føre opp disse i vedlegg I (organismer som det er forbudt å innføre) eller vedlegg III (organismer som ikke kan innføres uten tillatelse).

I forslaget til forskrift er vasspest og smal vasspest ført opp i vedlegg I. Dette er en videreføring av eksisterende innførselsforbud for disse artene. En rekke andre akvarieorganismer er ført opp i vedlegg III (organismer som ikke er omfattet av unntak fra kravet om innførselstillatelse), fordi de antas å kunne medføre en risiko

<sup>10</sup> Svein A. Fosså, Sluttrapport for prosjektet -Vurdering av akvatiske organismer for positivlister, Del 1 av 3: fisk.

<sup>11</sup> Svein A. Fosså, Sluttrapport for prosjektet -Vurdering av akvatiske organismer for positivlister, Del 2 av 3: Evertebrater.

<sup>12</sup> Svein A. Fosså, Sluttrapport for prosjektet -Vurdering av akvatiske organismer for positivlister, Del 3 av 3: Planter.

<sup>13</sup> Gaute Kjærstad, NTNU Vitenskapsmuseet, Faglig risikovurdering av ferskvannsinvertebrater for akvarie- og hagedamhold.

<sup>14</sup> Eli Fremstad, NTNU Vitenskapsmuseet, Akvatiske organismer, planter: kvalitetssikring. Kommentarer til liste over planter.

<sup>15</sup> Marit Mjelde og Hanne Edvardsen, NIVA, Gjennomgang og kommentarer til listen over planter.

<sup>16</sup> Odd Terje Sandlund, Laila Saksgård, Finn Økland, med bidrag fra Svein A. Fosså, NZB, 2011, Risikovurdering for koi-karpe og gullfisk i hagedammer i Norge.

for uheldige følger for naturmangfoldet. Blant artene som føres opp i vedlegg III er gullfisk og koikarpe. Dette er arter som både holdes i akvarier og som foreslås tillatt å holde i hagedam. Søknadskravet for disse to artene er bl.a. begrunnet i at det er en viss risiko for at en skadelig muslingart som er påvist i Sverige følger med ved innførselen. Den som innfører disse artene må kunne dokumentere eller sannsynliggjøre at fisken er fri for følgeorganismer og at det kun er domestiserte former som tas inn. Miljødirektoratet ønsker å samarbeide med næringen og andre etater for å finne hensiktsmessige krav til dokumentasjon på at den importerte fisken er av domestisert form og at det ikke medfølger skadelige følgeorganismer.

Utsetting av domestiserte former av koikarpe og gullfisk (høy økologisk risiko i *Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012*) i «lukket» hagedam<sup>17</sup> krever ikke tillatelse etter forskriften. Dette er begrunnet med at domestiserte former vil ha liten evne til å etablere seg i vassdrag i Norge. Dette unntaket må ses i sammenheng med at innførsel krever tillatelse, at det innføres meldeplikt ved utsetting, og at forskriften stiller krav til aktsomhet og til innretningen av hagedammen. Det etableres overgangsordninger, jf. forskriften § 35, både for gullfisk og koikarpe og for andre arter som er satt ut lovlig i hagedam. Dette vil ivareta hagedam-eieres behov for tid til å tilpasse seg det nye regelverket.

### 6.3 Regulering av marine organismer

Forslaget til regulering av marine organismer er bl.a. basert på informasjon og vurderinger i rapporter fra Havforskningsinstituttet (HI) og fra enkeltmannsforetaket MARIN-Ka.no<sup>18</sup>. Innførsel av marine organismer, samt utsetting av marine organismer som ikke er av stedegen stamme, krever i utgangspunktet tillatelse etter forskriften, jf. §§ 6 og 11 bokstav b i forslaget til forskrift. Utsetting som er tillatt etter akvakulturloven er unntatt fra krav om utsettingstillatelse etter forskriften, jf. § 12 første ledd bokstav f.

Det er gjort unntak fra tillatelseskravet ved innførsel av marine planter, virvelløse dyr og fisk som skal holdes i lukkede beholdere på land, jf. § 7 første ledd bokstav d. Det kreves imidlertid melding ved førstegangsinnførsel av en art, jf. § 8.

Kvittering for mottatt melding vil være en viktig kanal for å informere importører om hvilke aktsomhets- og inneslutningskrav som gjelder. Som ved melding om innførsel av akvarieorganismer, vil også melding om innførsel av marine organismer generere lister over hvilke arter som tas inn, og myndighetene vil dermed kunne foreta risikovurderinger av nye arter som tas inn til landet, og ved behov føre dem

<sup>17</sup> Hagedam er i forskriften definert som kunstig dam, hvor organismer holdes utelukkende for prydformål, som er fysisk adskilt fra, og uten avløp til, andre vassdrag, og som er innrettet og plassert slik at vann og organismer ikke kan slippe ut i andre vassdrag, jf. forskriften § 4 (d).

<sup>18</sup> Kari H. Bachke Andresen, 2010, Vurdering av marine organismer for positiv og negativlister.

opp i vedlegg I (organismer som det er forbudt å innføre) eller vedlegg III (organismer som ikke er omfattet av unntak fra kravet om innførselstillatelse).

Unntaket fra kravet om tillatelse ved innførsel av de fleste marine organismegrupper som skal holdes i lukkede beholdere på land, medfører at en art som stillehavsøsters kan tas inn levende til Norge. Selv om denne arten i følge *Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012* utgjør en svært høy økologisk risiko, er det andre spredningsveier enn fra innelukket hold som har betydning for utbredelsen, og det er derfor ikke behov for å forby eller kreve tillatelse til innførsel for innesluttet bruk av stillehavsøsters.

Amerikahummer er en annen art i kategorien svært høy økologisk risiko som tas inn levende til landet til bruk som mat. Årsaken til at arten har blitt introdusert i norske farvann er at den sannsynligvis har sluppet løs, eller blitt bevisst satt ut, etter å ha blitt importert levende som mat. På bakgrunn av en risikovurdering utført av HI<sup>19</sup> og vurderingene i *Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012*, er derfor amerikahummer ført opp i forskriftens vedlegg I, og vil ikke bli tillatt innført levende til Norge. Basert på anbefalinger i samme rapport fra HI, er noen marine arter til innesluttet hold også ført opp i vedlegg III (organismer som ikke er omfattet av unntak fra kravet om innførselstillatelse).

Det er også gjort unntak fra kravet om tillatelse for innførsel av alger til bruk som mat, jf. forskriften § 7 bokstav g.

#### **6.4 Regulering av pattedyr, krypdyr, fugler og amfibier**

Innførsel av pattedyr, krypdyr, fugler og amfibier, krever i utgangspunktet tillatelse, jf. § 6 i forslaget til forskrift. Det er imidlertid gjort unntak fra krav om tillatelse både ved innførsel og utsetting av en rekke vanlig forekommende husdyr. I tillegg til vurderingene i *Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012*, er det gjennomført risikovurderinger av papegøyer og andre eksotiske fugler for innesluttet hold i bur<sup>20</sup>, og vurderinger av risiko for biologisk mangfold ved innførsel og utsetting av gjess, ender, kalkun, tamdue og struts<sup>21</sup>. Disse vurderingene danner grunnlag for utformingen av forskriften med vedlegg samtidig som de vil bli benyttet i saksbehandlingen under forskriften. En rekke vanlig forekommende domestiserte arter av pattedyr og fugler samt noen viltlevende

<sup>19</sup> Havforskningsinstituttet, Prosjektrapport 9-2011, Risikovurdering av marine arter som benyttes i forskning, økotoksikologiske analyser, undervisning og akvakultur, og som omsettes til akvarister og som levende sjømat i Norge.

<sup>20</sup> Gjershaug, J. O. 2012. Vurdering av risiko for biologisk mangfold ved innførsel av papegøyer og andre eksotiske fugler for innesluttet hold i bur - NINA Rapport 817. 42 s.

<sup>21</sup> Gjershaug, J. O. 2012. Vurdering av risiko for biologiske mangfold ved innførsel og utsetting av gjess, ender, kalkun, tamdue og struts - NINA Rapport 787. 81 s.

fuglearter er ført opp i vedlegg II, og krever ikke tillatelse. Det er ikke ført opp reptiler i dette vedlegget, da disse er forbudt å innføre under dyrevelferdsloven.

Det foreslås også å føre opp mink, sølvrev og blårev til bruk i pelsdyroppdrett i vedlegg II, da selve innførselen av disse artene ikke forventes å medføre negative effekter for naturmangfoldet.

Hold av vilt i fangenskap er i utgangspunktet forbudt, jf. viltloven § 7 første ledd. Som følge av at forskriften tillater innførsel av vilt som er oppført i vedlegg II, foreslås det også å tillate innesluttet hold av disse i medhold av forskriften, såfremt aktsomhetskravene i forskriftens kapittel V etterleves, og de aktuelle organismene ikke er innført i strid med CITES-forskriften. For ilder gjelder dette kun steriliserte individer. Rømt ilder har etablert villlevende populasjoner i New Zealand, Australia, Europa og Nord-Amerika. I Irland anses arten å utgjøre en trussel mot sjøfugl<sup>22</sup>. Villlevende ilder er i *Norsk rødliste for arter 2010* vurdert til kategorien sårbare<sup>23</sup>, og rømming av ikke-steriliserte domestiserte former av ilder antas å kunne true den norske bestanden ved innkrysning. Det er vanskelig å anslå hvilken risiko rømming og eventuell etablering av domestisert ilder medfører i Norge, men basert på at ilder fra tid til annen rømmer fra privat hold, anser Miljødirektoratet at det bør kreves tillatelse for hold av ikke-steriliserte individer av denne arten.

Bruk av vilt i pelsdyroppdrett kan medføre uheldige følger for naturmangfoldet. Som følge av etablering av minkfarmer i Norge, har rømt mink blitt introdusert som en fremmed art. Mink finnes i dag over hele det norske fastlandet, men noen minkfrie lokaliteter er knyttet til øyer og øygrupper ytterst langs kysten, bl.a. Utsira, Froøyene og Værøy/Røst<sup>24</sup>. Det er sannsynlig at rømming fra pelsdyranlegg fortsatt er en kilde til spredning og opprettholdelse av minkpopulasjoner<sup>25</sup>. Minken påvirker norsk naturmangfold hovedsakelig gjennom predasjon, og det er vist at nylig rømt mink kan gjøre skade på kolonihekkende sjøfugler og gi negative effekter på andre arter, herunder redusere bestander av ung anadrom laksefisk og edelkreps betydelig, særlig i mindre elver og bekker.

Minken er en generalist som er en trussel mot flere sårbare arter. I Norge tar mink en god del fugl og egg i hekkeperioden. Den kan opptre i relativt høye tettheter og slik ha sterk negativ påvirkning på norske arter som ikke har utviklet seg sammen

<sup>22</sup> Kilde: <http://invasivespeciesireland.com/>

<sup>23</sup> Se: <http://www.artsportalen.artsdatabanken.no/>

<sup>24</sup> Artsdatabanken

<sup>25</sup> The Norwegian Directorate for Nature Management 2011. Invasive American Mink (*Neovison vison*): Status, ecology and control strategies. DN-utredning 6-2011.

med denne arten. Selv ved moderate tettheter vil mink kunne gjøre uforholdsmessig store innhogg i sårbare bestander, og kan derfor også utgjøre en trussel mot sjøfuglbestander blant annet i verneområder.

Rømt farmrev representerer en spesiell trussel mot fjellrev og rødrev. Fjellreven er et av Norges mest truede pattedyr. Rømt blårev kan formere seg med fjellrev og slik ha innvirkning på den ville populasjonens genetiske struktur. Skadepotensialet farmreven har, innebærer også å kunne overføre sykdommer og parasitter til fjellrev. Gjennom overvåkingsprogrammet for fjellrev, kontrolleres kjente fjellrev-lokaliteter årlig, og i løpet av de siste fire årene er det avlivet åtte farmrever gjennom dette prosjektet<sup>26</sup>. Rømt sølvrev kan også formere seg med rødrev.

Klima- og miljødepartementet vil vurdere å foreslå mer spesifiserte bestemmelser om hold av pelsdyr etter at det regjeringsnedsatte utvalget har levert sin innstilling om pelsdyrnæringen. I mandatet til dette utvalget fremgår det blant annet at utvalget skal vurdere og evt. foreslå tiltak for å redusere risiko for uheldige virkninger av pelsdyrnæringen på naturmangfoldet.

Utsetting av pattedyr, krypdyr, fugler og amfibier som ikke fra før finnes naturlig i distriktet vil kreve tillatelse etter forskriften, jf. § 11 første ledd i forslaget til forskrift. Dette innebærer blant annet at det vil måtte søkes om tillatelse til utsetting utenfor innhegning av arter som fasan og raphøns.

Miljødirektoratet vil ha et kontinuerlig fokus på å videreutvikle kunnskapsgrunnlaget for nevnte dyregrupper, og det vil bli gjennomført utredninger av risiko ved flere arter som grunnlag for framtidig saksbehandling og videre utvikling av vedleggene til forskriften.

## **6.5 Regulering av landlevende virvelløse dyr**

Innførsel av landlevende virvelløse dyr, og utsetting av virvelløse dyr som ikke forekommer naturlig på stedet, krever tillatelse etter forskriften, jf. §§ 6 og 11 første ledd bokstav c i forslaget til forskrift.

Blant artsgruppene som i utgangspunktet vil omfattes av kravet til tillatelse ved innførsel og utsetting (bruk), er arter som benyttes til agn ved fiske. Det er gjennomført en risikovurdering av slike arter<sup>27</sup>. På bakgrunn av vurderinger gjort i denne rapporten, foreslås det å føre opp alle norske meitemarkarter, én spyflueart

<sup>26</sup> NINA-rapport 992, Resultater fra det nasjonale overvåkingsprogrammet for fjellrev 2013.

<sup>27</sup> Staverløkk, A. 2012. Vurdering av risiko for det biologiske mangfoldet ved innførsel og bruk av meitemark og andre virvelløse dyr som benyttes som agn ved fiske i ferskvann. - NINA Rapport 865, 28 s.

av typen «maggot» *Calliphora vomitoria*, én gullflueart av typen «pinkies» *Phaenicia sericata* samt to arter av fjærmygg, *Chironomus pluosus* og *Chironomus balatonicus*, på vedlegg II og V slik at de kan innføres og benyttes til fiske uten egen tillatelse.

Virvelløse dyr som benyttes i hobbyøymed vil kreve tillatelse ved innførsel. Basert på risikovurderinger av vanlig forekommende arter virvelløse dyr i zoohandelen<sup>28 29 30 31</sup>, er en rekke arter taranteller, pinnedyr, biller, knelere, sirisser og kakerlakker ført opp i forskriftens vedlegg II, og kan dermed innføres uten tillatelse. Det er også foretatt vurderinger av andre grupper virvelløse dyr, slik som skorpioner, som ikke er ført opp i vedlegg II. Disse vurderingene vil være grunnlag for vurderinger ved behandling av søknader under forskriften. Andre eksempler på arter som i utgangspunktet omfattes av kravet til tillatelse ved innførsel, er virvelløse dyr til bruk som fôr, og snylteveps og rovfluer som bl.a. benyttes til bekjempelse av fluer i grisefjøs. Sistnevnte bruksområde krever også tillatelse til utsetting under forskriften. Basert på en risikovurdering utført av NINA<sup>32</sup>, er melorm og stor melorm til innesluttet bruk foreslått unntatt fra kravet om tillatelse ved innførsel.

Europeisk honningbie til honningproduksjon er foreslått oppført i vedlegg II og V, og dermed unntatt fra krav om tillatelse både ved innførsel og utsetting. Det er dokumentert at det har blitt drevet birøkt i Norge siden 1700-tallet, og enkelte funn kan tyde på at birøkt har funnet sted i Norge helt tilbake til middelalderen<sup>33</sup>. Det var i 2013 ca. 40 000 bisamfunn i Norge, og noe over 11 000 birøktere søkte i 2014 om tilskudd til driften. Det finnes indikasjoner på at birøkting i visse områder kan medføre risiko for kritisk truede arter som rødknappsandbie<sup>34</sup>, og innførsel og bruk av honningbier kan også medføre risiko for spredning av sykdommer. Imidlertid anser Miljødirektoratet at det ikke foreligger kunnskap om risiko for naturmangfoldet som tilsier at det bør stilles krav om tillatelse ved innførsel og utsetting. Ved innførsel og bruk av innført honningbie vil aktsomhetskravene i forskriftens kapittel II gjelde. Aktsomhetskravene kan innebære at det ved

<sup>28</sup> Petter Jordan, Stiftelsen Akvariet i Bergen, 2008, sluttrapport fra prosjektet Informasjonssøk tarantella

<sup>29</sup> Svein A. Fosså Norges Zoohandlers Bransjeforening, 2008, Vurdering av arter i norsk zoohandel - terrestriske invertebrater.

<sup>30</sup> Jan Ove Rein, 2008, Forslag til arter innen gruppene Scorpiones, Uropygi, Amblypygi og Solifugae som kan være unntatt fra søknadsplikten i ny forskrift om innførsel av landlevende virvelløse dyr ("Positivliste")

<sup>31</sup> Universitetet i Oslo, 2009, sluttrapport fra prosjektet Kvalitetssikring av data til vedlegg i forskrift - fremmede invertebrater med lav økologisk risiko - kontrakt nr.: 09040068

<sup>32</sup> Frode Ødegaard, 2008, Miljøriskovurderinger av invertebrater- *Tenebrio molitor*, *Zophobas morio* og *Pachnoda spp.* - NINA Minirapport 005.

<sup>33</sup> Kilde: Norges Birøktelag.

<sup>34</sup> Frode Ødegaard, Norsk institutt for naturforskning, personlig meddelelse.

utsetting av honningbier i visse områder, eksempelvis i nærheten av bestander av rødknappsandbie, inntreffer plikt til eksempelvis å innføre tiltak for å unngå at honningbiene konkurrerer med rødknappsandbier, eller til å avstå fra honningproduksjon.

Forskriften legger opp til at det vil være krav om tillatelse ved innførsel og utsetting (bruk) av insekter til pollinering. Innførsel og bruk av utenlandsk mørk jordhumle til pollinering av tomatplanter i drivhus har pågått siden våren/sommeren 2012. Bakgrunnen for importen er endringer i regelverket under matloven, som gjør at humler fritt kan innføres fra andre EØS-land uten tillatelse fra Mattilsynet. Før importen av humler ble igangsatt, ble det benyttet norskprodusert mørk jordhumle i drivhus. Direktoratet har innhentet kunnskap både om risiko ved slik innførsel og bruk, og om hvilke tiltak som, ut fra et naturfaglig ståsted, bør kreves for å minke risiko for at humler rømmer fra veksthus ved en eventuell tillatelse<sup>35</sup>. Kunnskapsgrunnlaget tilsier at ikke-stedegne humler har stort potensiale for etablering og spredning i Norge, og stor negativ økologisk effekt. Risikoen ved bruk av humler fra norske bestander i veksthus er lavere enn ved bruk av importerte humler. Avgjørelsen av om det blir gitt tillatelser til innførsel og bruk av utenlandsk mørk jordhumle, vil bygge på en konkret vurdering av den enkelte søknad, hvor vurderinger knyttet til bl.a. økologisk risiko, muligheter for effektive rømningstiltak og handlingsalternativer (bl.a. muligheter for bruk av stedegne humler), vil stå sentralt. For at bruk av stedegne humler skal være et alternativ, er det avgjørende at produksjonen av humler av norsk opprinnelse blir opprettholdt. Som følge av importen fra utlandet har denne produksjonen blitt noe redusert i den senere tid.

Fremmede skadelige virvelløse dyr kan innføres som «blindpassasjerer» ved import av bl.a. grøntanleggsplanter<sup>36, 37</sup>, tømmer<sup>38</sup>, løsmasser, og transportmidler. Forslaget til forskrift inneholder derfor egne aktsomhetsbestemmelser i kapittel V

<sup>35</sup> Jan Ove Gjershaug og Frode Ødegaard. Vurdering av risiko for biologisk mangfold ved innførsel av mørk jordhumle *Bombus terrestris* til Norge. NINA-rapport 895. Oktober 2012.  
Frode Ødegaard og Atle Mjelde. Vurdering av ulike tema knyttet til midlertidig import av humler. NINA notat av 23.10.2013

<sup>36</sup> Arnstein Staverløkk og May-Guri Sæthre, Stowaways in horticultural plants: alien and invasive species- assessing their bioclimatic potential in Norway Bioforsk report vol. 2 no 66 2007, ISBN 978-82-17-00235-2.

<sup>37</sup> Hagen, D., Endrestøl A., Hanssen, O., Often, A., Skarpaas, O., Staverløkk, A. & Ødegaard, F. 2012. Fremmede arter. Kartlegging og overvåking av spredningsvegen «import av planteprodukter». - NINA Rapport 915. 76 s.

<sup>38</sup> Økland, B., Børja, I., Often, A., Solheim, H. & Flø, D. 2012. Import av tømmer og andre treprodukter som innførselsvei for fremmede insekter, sopp og planter - trendanalyse av importstatistikk. Rapport fra Skog og landskap 10/12: 137 s.

som skal forhindre utilsiktet innførsel av bl.a. fremmede virvelløse dyr som kan medføre risiko for naturmangfoldet.

## **6.6 Regulering av mikroorganismer**

Mikroorganismer kan potensielt utgjøre en risiko for biologisk mangfold, for eksempel ved å forårsake sykdommer hos viltlevende planter og dyr. Det foreligger imidlertid per i dag lite kunnskap om denne risikoen, og *Fremmede arter i Norge - med Norsk svarteliste 2012* inneholder ikke vurderinger av miljørisiko ved mikroorganismer. I forslaget til forskrift foreslås det at innførsel og utsetting av mikroorganismer unntas fra det generelle kravet om tillatelse. Dette vurderes som tilrådelig, da innførsel og utsetting av mikroorganismer innenfor en rekke bruksområder er omfattet av eksisterende regulering. Blant annet er innførsel og utsetting av mikrobiologiske produkter, utslipp av mikroorganismer, og innførsel og omsetning av fôrvarer tilsatt mikroorganismer, regulert under produktkontrollen, forurensningsloven og matloven. Under produktkontrollen er det krav om at det foretas vurderinger av miljørisiko ved deklarerer av mikrobiologiske produkter, og loven hjemler dessuten at det bl.a. fastsettes krav til godkjenning av, eventuelt også forbud mot, innførsel og utsetting av mikrobiologiske produkter av hensyn til å forebygge miljøforstyrrelser. I tillegg vil utslipp av bakterier og virus kunne være forurensning som krever tillatelse etter forurensningsloven. Forskrift om fôrvarer under matloven stiller bl.a. krav om at fôrvarer ikke skal medføre risiko for skade på miljøet.

Det kan imidlertid være aktuelt å kreve tillatelse for, eller forby, innførsel eller utsetting av mikroorganismer etter forskrift om fremmede organismer dersom ny kunnskap tilsier at innførsel eller utsetting medfører risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold. Aktsomhetskravet i både forskrift om fremmede organismer og i produktkontrollen vil dessuten gjelde ved innførsel og utsetting av mikrobiologiske produkter som det ikke er gitt tillatelse til av offentlig myndighet. På bakgrunn av dagens kunnskap om risiko ved mikroorganismer, og eksisterende regulering av mikroorganismer, anser direktoratet at hensynet til biologisk mangfold er ivarettatt.

## **6.7 Regulering av øvrige organismegrupper**

For organismegrupper som ikke er omtalt ovenfor, vil forskriften medføre krav om tillatelse ved innførsel, og krav om tillatelse ved utsetting når organismene ikke forekommer naturlig på stedet, jf. §§ 6 og 11 i forslaget til forskrift. Innførsel av sopp og alger til bruk som mat er imidlertid unntatt fra kravet om tillatelse, jf. forskriften § 7 bokstav g.

## 7. Nærmere om krav til aktsomhet

### 7.1 Generelle krav

Det alminnelige kravet til aktsomhet i forskriften § 18, fastsetter at den som er ansvarlig for innførsel, utsetting eller omsetning av organismer, eller som iverksetter tiltak som kan medføre utilsiktet spredning av fremmede organismer i miljøet, skal opptre aktsomt for å hindre at aktiviteten medfører uheldige følger for det biologiske mangfold. I dette ligger at den ansvarlige skal ha kunnskap om den risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold som aktiviteten og de aktuelle organismene kan medføre, og om hvilke tiltak som er påkrevd for å forebygge slike følger. I tillegg skal den ansvarlige treffe forebyggende tiltak for å hindre at aktiviteten medfører uheldige følger for det biologiske mangfold, og for raskt å avdekke utilsiktet spredning av fremmede organismer. Aktsomhetskravet påhviler både den som utfører selve innførselen, utsettingen eller omsetningen, og eiere og andre som legger til rette for at aktiviteten kan skje, jf. Ot. Prp. nr. 52 (2008-2009) side 398.

Forskriften § 19 oppstiller en tiltaks- og varslingsplikt, som utløses dersom det oppstår skade eller fare for alvorlig skade på det biologiske mangfold som følge av innførsel, utsetting eller utilsiktet spredning av fremmede organismer. Bestemmelsen pålegger den ansvarlige å iverksette egnede tiltak for å avverge eller begrense skade, varsle Miljødirektoratet, og, gjenopprette den tidligere tilstanden for det biologiske mangfold ved fjerning av de fremmede organismene, eller andre egnede tiltak, så langt det er mulig.

Hvilke tiltak som må iverksettes for å opptre aktsomt avhenger av den aktuelle risikoen for uheldige følger for det biologiske mangfold. Generelt vil omfanget av tiltaksplikten bero på en rimelighetsvurdering, hvor risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold vurderes opp mot aktivitetens art, størrelse og nytteformål, kostnadene forbundet med å forhindre eller redusere risiko for skade, og mulige handlingsalternativer. Det må forventes mer omfattende forebyggende og avbøtende tiltak i forbindelse med omfattende aktiviteter, for eksempel veiprosjekter, og fra kommersielle aktører, enn ved mindre aktiviteter og aktiviteter i regi av privatpersoner.

Behovet for bestemmelser om krav til aktsomhet er bl.a. begrunnet med at det er gitt flere unntak fra kravet om tillatelse for innførsel og utsetting av organismer i forskriften. Eksempler på dette er utsetting av de fleste landlevende planter i hager, parkanlegg, dyrkede områder og transport- og næringsutbyggingsområder.

Foregår en innførsel eller utsetting i henhold til en tillatelse gitt av offentlig myndighet etter naturmangfoldloven eller annet regelverk, anses aktsomhetsplikten som oppfylt dersom forutsetningene for tillatelsen fremdeles er til stede. Endrer forutsetningene for en tillatelse seg, for eksempel ved at utsettingen viser seg å få større skadevirkninger enn antatt, trer aktsomhetsplikten inn, jf. Ot. prp. nr. 52 (2008-2009), side 398.

## 7.2 Aktsomhetskrav i annet regelverk

Regler om aktsomhetsplikt finnes også i bl.a. matloven, skogbruksloven, produktkontrollloven og akvakulturloven. Etter matloven §§ 18 og 19, skal enhver utvise nødvendig aktsomhet, slik at det ikke oppstår fare for utvikling eller spredning av planteskadegjørere eller av smittsom dyresykdom. Skogbruksloven § 4 om skogbrukers forvalteransvar fastsetter bl.a. at skogeier skal ha oversikt over miljøverdiene i skogen og ta hensyn til disse ved gjennomføring av alle tiltak i skogen. Produktkontrollloven § 3 inneholder en aktsomhetsplikt som stiller krav til å treffe rimelige tiltak for å forebygge og begrense produktets eventuelle miljøforstyrrende virkning, og til å skaffe slik kunnskap som er nødvendig for å vurdere om det aktuelle produktet kan medføre miljøforstyrrelse. Etter akvakulturloven § 12 skal innretninger og utstyr som nyttes til oppdrett være forsvarlig utformet, ha forsvarlige egenskaper og brukes med nødvendig aktsomhet. Regler om varslingsplikt/meldeplikt finnes bl.a. i matloven § 6 og forskrift om drift av akvakulturanlegg § 38.

## 7.3 Nærmere om kravet til kunnskap

Aktsomhetskravet krever at den ansvarlige har *kunnskap om risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold* ved innførsel, utsetting, omsetning eller annen aktivitet som kan medføre utilsiktet spredning av fremmede organismer. Ved bevisst innførsel, utsetting og omsetning må det forventes at den ansvarlige har eller innhenter tilgjengelig kunnskap, for eksempel gjennom nettsidene til Artsdatabanken, Miljødirektoratet, Fylkesmannen, Mattilsynet, Fiskeridirektoratet, Statens vegvesen eller andre etater. Tilsvarende gjelder ved andre tiltak som kan medføre utilsiktet spredning av fremmede organismer, for eksempel flytting av jordmasser, gartneri- og planteskoledrift, bygging av broer og moloer. Myndighetene har en viktig oppgave med å informere publikum om kunnskap om miljørisiko ved utsetting og tiltak som kan medføre utilsiktet spredning. I *Tverrsektoriell nasjonal strategi og tiltak mot fremmede skadelige arter* (T-1460) heter det at de deltagende departementene «aktivt skal informere om risiko ved, og regler for, innførsel og spredning av fremmede organismer. Informasjon skal fokuseres mot målgrupper som driver virksomhet som tilsiktet eller utilsiktet kan medføre innførsel og spredning av fremmede organismer». Miljømyndighetene vil

ha en pådriverrolle ved å bidra til informasjon og økt kunnskap i sektorene og blant allmennheten.

I tillegg vil informasjon om risiko og risikoreduserende tiltak i regi av organisasjoner som Faglig utviklingssenter for grøntanleggssektoren (FAGUS) og Norges Zoohandleres Bransjeforening (NZB), være grunnlag for å utvikle rutiner som ivaretar aktsomhetskravene i forskriften.

Foreligger veiledning fra offentlige myndigheter og man handler i tråd med denne, må man vanligvis kunne stole på at aktsomhetsplikten er oppfylt. Den som derimot handler i strid med lett tilgjengelig informasjon fra myndighetene, vil kunne anses å ha opptrådt uaktsomt. Kunnskapskravet omfatter også kunnskap om hvilke forebyggende tiltak som må iverksettes for å forebygge uheldige følger. Jo lettere tilgjengelig kunnskapen er, desto større krav stilles til hva tiltakshaver skal foreta seg for å forhindre risiko for miljøskade.

Kunnskapsplikten i naturmangfoldloven supplerer den selvstendige plikten virksomheter har etter miljøinformasjonsloven § 9 til å "ha kunnskap om forhold ved virksomheten, herunder dens innsatsfaktorer og produkter, som kan medføre en ikke ubetydelig påvirkning på miljøet." Av dette følger bl.a. at virksomheter som driver produksjon og/eller omsetning av fremmede organismer, for eksempel gartnerier, hagesentre og zoo-forretninger, plikter å ha kunnskap om disse organismenes mulige skadevirkninger på det biologiske mangfoldet, å informere kunder om slike mulige skadevirkninger og om regelverket om fremmede organismer, jf. Ot. prp. nr. 52 (2008-2009), side 173-74. Denne plikten er nedfelt i forskriften § 20, der det stilles krav til virksomheter som driver med innførsel, omsetning, formidling, hold eller utsetting av fremmede organismer om å informere ansatte og mottakere av fremmede organismer om bl.a. risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold. Sider ved kunnskapskravet er også utdypet i andre bestemmelser i forskriften, bl.a. i § 23 om krav til skriftlig miljørisikovurdering ved etablering eller utvidelse av parkanlegg og transport- og næringsutbyggingsområder.

#### **7.4 Innførsel og utsetting**

Det generelle aktsomhetskravet i forskriften § 18 gjelder ved all innførsel av organismer og all utsetting av fremmede organismer som ikke krever tillatelse av offentlig myndighet. Forebyggende tiltak utgjør her en viktig del, og kan knytte seg til valg av sted, tidspunkt og omfang av innførselen eller utsettingen, samt tiltak for å begrense videre spredning. Innebærer innførselen eller utsettingen risiko for stor skade på det biologiske mangfold, kan kravet til aktsomhet tilsa at man avstår helt fra utsetting.

### 7.4.1 Landlevende planter

Utsetting, herunder flytting, av landlevende planter i private hager krever ikke tillatelse etter forskriften, men må likevel gjennomføres i samsvar med aktsomhetskravet.

Omsetningsleddet (hagesentra, planteskoler m.fl.) får et stort ansvar for å forebygge introduksjon og spredning av plantearter som kan medføre uheldige følger for biologisk mangfold, først og fremst gjennom å avvike omsetning av arter som er oppført i forskriftens vedlegg IV (organismer som det er forbudt å sette ut og omsette). I tillegg skal omsetningsleddet gi informasjon til kunder om risikoen forbundet med utsetting av plantearter som ikke er forbudt, bl.a. plantearter som er vurdert til å utgjøre svært høy eller høy økologisk risiko i *Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012*, jf. forskriften § 20 andre ledd. Virksomheter og andre som driver med omsetning eller formidling av fremmede organismer, skal også gjøre kunder kjent med aktuelle forebyggende tiltak samt varslings- og tiltaksplikten i forskriften § 19.

Artsdatabanken og myndighetene vil bidra til å utvikle, innhente og videreformidle kunnskap og informasjon om hvilke planter som kan medføre risiko for biologisk mangfold hvis de sprer seg. Hvis hageeiere, omsetningsleddet og andre aktører gjør seg kjent med tilgjengelig kunnskap om slik risiko, og i tilstrekkelig grad treffer tiltak for å unngå risiko for skade på biologisk mangfold, vil kravet til aktsomhet måtte anses å være oppfylt.

For private hageeiere vil det i utgangspunktet være slik at de skal kunne stole på at de overholder aktsomhetskravet hvis de handler i tråd med informasjon som blir gitt i forbindelse med kjøp av planter hos hagesentra, planteskoler og andre profesjonelle aktører i Norge. Dreier det seg om utsetting i private hager av planter som hageeieren har mottatt fra ikke-profesjonelle aktører, eller selv har innført, forventes det at hageeieren selv innhenter tilgjengelig informasjon om risiko fra Artsdatabanken eller andre kilder, og handler i tråd med denne informasjonen.

Aktsomhetskravet vil kunne bety at en hageeier for eksempel må avstå fra å sette ut planter med svært høy økologisk risiko, for eksempel alperanke og parkgulltvetann i områder hvor disse kan hybridisere med de stedegne artene klokkeranke og skoggulltvetann. Ved innførsel og salg av landlevende planter som ikke har vært risikovurdert i Norge, hviler det et særskilt ansvar på bransjen mht. å undersøke om det foreligger annen informasjon om risiko som tilsier at utsetting kan medføre risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold.

Ved utsetting av landlevende planter i parkanlegg, andre dyrkede områder og i transport- og næringsutbyggingsområder (se merknadene for nærmere forklaring av

begrepene), må den ansvarlige vurdere om plantene kan spre seg og medføre uheldige følger for biologisk mangfold før de settes ut, og eventuelt søke om tillatelse hvis dette er tilfelle. Utsettinger som ikke utløser krav om tillatelse skal gjøres i samsvar med aktsomhetskravet.

Ved utsetting av landlevende planter i forbindelse med etablering og utvidelse av parkanlegg og transport- og næringsutbyggingsområder, stilles det krav om skriftlig miljørisikovurdering, hvor de aktuelle plantenes spredningsevne og risiko for skade på det biologiske mangfold skal vurderes, og der beskrivelse av eventuelle forebyggende tiltak inngår, jf. forskriften § 23. Omfanget av vurderingen må tilpasses det aktuelle anleggets størrelse og beliggenhet samt hvilke planter som benyttes. Dersom både anleggets beliggenhet og plantene som skal benyttes tilsier at det er svært lav risiko for det biologiske mangfold, kan utredningen gjøres svært kort med henvisning til aktuell dokumentasjon (for eksempel risikovurdering i *Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012*), og det vil i mange tilfeller ikke være behov for å iverksette og dokumentere spesielle tiltak.

Hageavfall som kan inneholder spiredyktige frø eller plantedeler fra fremmede skadelige planter, må behandles på en måte som forhindrer spredning til naturmiljøet, for eksempel ved at det leveres til hageavfallsmottak eller komposteres på egen tomt. Dumping av hageavfall som medfører en fare for uønsket spredning av fremmede organismer vil, i tillegg til å være et brudd på aktsomhetskravet i naturmangfoldloven, også være omfattet av forurensningslovens forbud mot forsøpling.

Ulike bransjestandarder kan være viktige bidrag til å operasjonalisere aktsomhetsplikten. Konkrete tips om håndtering av planteavfall finnes for eksempel i *Bransjestandard om invaderende fremmede planter*<sup>39</sup>.

#### **7.4.2 Innførsel og hold av vannlevende fremmede organismer**

Forskriften åpner for at gullfisk og koikarpe kan settes ut i hagedam uten tillatelse. Det åpnes også for at varmekrevende akvarieorganismer, som skal holdes i innendørs akvarier, og marine planter, virvelløse dyr og fisk, som utelukkende skal holdes i beholdere på land, kan innføres uten tillatelse. Et viktig tiltak som aktører som driver med slik utsetting/hold må gjøre, er å påse at vann fra disse innretningene ikke tømmes i sjø eller vassdrag eller i avløp uten rensing, noe som kan føre til at organismer slipper ut i miljøet. Dette tiltaket er konkretisert i forskriften § 22.

---

<sup>39</sup> Bransjestandard om invaderende fremmede planter, <http://fagus.no/system/files/publikasjoner/2012-bransjestandard-om-invaderende-fremmede-planter.pdf>

## **7.5 Tiltak og virksomheter som kan medføre utilsiktet spredning av fremmede organismer**

Forskriften konkretiserer innholdet i aktsomhetsplikten for en rekke tiltak og virksomheter hvor spredning av fremmede organismer kan være en utilsiktet konsekvens av virksomheten.

Et tiltak for å unngå utilsiktet spredning av fremmede organismer, er å sørge for at organismene ikke slipper ut under transport. Dette krever at organismene under transporten oppbevares eller emballeres slik at de ikke kan slippe ut i miljøet. Denne plikten nedfelt i forskriften § 21. I mange tilfeller vil det være tilstrekkelig å etterleve krav om emballasje og transport som gjelder under annet regelverk, bl.a. matloven.

For å forebygge utilsiktet innførsel av fremmede skadelige organismer som «blindpassasjerer» ved innførsel, omsetning, formidling eller utsetting av andre organismer, bl.a. grøntanleggsplanter, fuglefrø, såvarer og fôrvarer, akvariefisk og marine organismer, inneholder forskriften § 24 første ledd en aktsomhetsbestemmelse rettet mot dette. Bestemmelsen pålegger den ansvarlige, så langt det er rimelig, å iverksette undersøkelser for å oppdage, og treffe forebyggende tiltak for å hindre spredning av følgeorganismer som kan medføre risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold.

Flytting av anleggsjord og andre løsmasser (terrestriske, marine og limniske masser av jord, leire, sand og grus) er en stor kilde til spredning av fremmede organismer til nye områder. Forskriften § 24 fjerde ledd oppstiller krav om at man ved flytting av løsmasser og andre masser som kan inneholde organismer, skal undersøke om massene kan inneholde organismer som kan medføre uheldige følger for det biologiske mangfold dersom de spres, og i rimelig utstrekning treffe tiltak for å forhindre slike følger. Aktuelle tiltak kan være at man unngår flytting av jord fra områder med forekomster av fremmede skadelige plantearter, eller at man bruker massene som undergrunnsjord dersom dette kan redusere risiko for at plantene spirer, eller som toppmasser der det skal sås gras som klippes regelmessig. Valg av tiltak vil avhenge av risiko for skade på det biologiske mangfold dersom de aktuelle plantene spres, og i hvilken grad tiltakene reduserer risiko for skade. Det vil forventes mer av profesjonelle aktører enn av private hageeiere. Faglig utviklingssenter for grøntanleggsbransjen (FAGUS) har utarbeidet et faktaark om

massehåndtering som gir råd om hvordan man skal gå fram for å minske risikoen for spredning av fremmede skadelige plantearter ved massehåndtering<sup>40</sup>.

Blindpassasjerer kan også følge med ved innførsel av transportmidler og andre vektorer for spredning. Forskriften § 24 inneholder i andre ledd en plikt for den som innfører slike mulige vektorer for spredning, til å vurdere risikoen for spredning av fremmede organismer til miljøet, og, i rimelig utstrekning, treffe tiltak for å forhindre dette. Eksempler på tiltak er rengjøring eller avbarking. Med tanke på å hindre spredning av bl.a. vasspest til Norge fra utlandet, inneholder § 24 femte ledd en plikt til å rengjøre og tørke fiskeredskaper, båter eller annet utstyr til bruk i innsjøer og vassdrag, før innførsel til Norge. Dette vil supplere bestemmelser under matloven som legger restriksjoner på innenlands flytting av fiskeredskaper mv. mellom vassdrag av hensyn til akvatiske dyrs helse.

Utsiktet spredning av fremmede organismer som vasspest mellom vassdrag kan være et problem for eksempel i forbindelse med spyling av bruer der det benyttes vann fra et annet vassdrag. Forskriften § 24 tredje ledd operasjonaliserer tiltakshavers aktsomhetsplikt i slike situasjoner, ved å pålegge den ansvarlige å gjøre seg kjent med tilgjengelig kunnskap om risiko for spredning av fremmede organismer som følge av tiltak som medfører tilførsel av vann fra ett vassdrag til et annet. Slik kunnskap kan bl.a. innhentes gjennom å ta kontakt med kommunen eller andre myndigheter for å få oversikt over lokaliteter med fremmede organismer som vasspest. Inneholder vassdraget man i utgangspunktet ønsker å hente vann fra slike organismer, tilsier aktsomhetsplikten at man avstår fra å bruke vann fra dette vassdraget hvis tiltaket kan medføre spredning. Paragraf 24 sjette ledd gir en forskriftshjemmel til å lage mer spesifikke regler på nasjonalt eller regionalt nivå, bl.a. med tanke på bekjempelse av vasspest.

## **8. Økonomiske og administrative konsekvenser av forslaget**

### **8.1 Konsekvenser for forvaltningen**

#### **8.1.1 Konsekvenser for Miljødirektoratet**

Myndigheten til å gjøre endringer i forskriften med vedlegg legges til Klima- og miljødepartementet, jf. forskriftens § 33, mens Miljødirektoratet får ansvar for bl.a. søknadsbehandling, tilsyn og håndheving.

---

<sup>40</sup> FAGUS fakta: Om massehåndtering og invaderende plantearter - Kunnskapsblad nr. 08/2010  
FAGUS rådgivning: <http://fagus.no/system/files/publikasjoner/2010-om-massehandtering-og-invaderende-plantearter.pdf>

Dersom fremmede organismer med svært høy/høy økologisk risiko etablerer seg i norsk natur, kan dette innebære uheldige virkninger på økosystemene og høye utgifter til bekjempingstiltak fra statens side. Av totalt 23 millioner kroner bevilget til tiltak i verneområdene i 2014, blir rundt 4 millioner benyttet til uttak av fremmede plantearter som truer verneformålet. I tillegg er det i 2014 bevilget ca. 550 000 til bekjempelse av mink i verneområdene. Fylkesmennene søkte i 2014 om ca. 9,7 millioner til tiltak mot fremmede organismer utenfor verneområdene, mens beløpet som ble bevilget var på 4,5 millioner. I tillegg til disse beløpene er det benyttet store summer til bekjempelse av enkeltarter som lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* og vasspest. Kommunene gjør også en betydelig innsats mot fremmede arter som kjempebjørnekjeks og lupin. I tillegg gjør frivillige organisasjoner stor innsats både mht. kartlegging og bekjempelse av fremmede skadelige arter. Regelverket vil bidra til å hindre ytterligere spredning av fremmede skadelige arter og antas således å medføre besparelser i framtidige utgifter til bekjempingstiltak.

Forskriften vil medføre konsekvenser for Miljødirektoratet i form av økt arbeidsmengde når det gjelder bl.a. søknadsbehandling, tilsyn og håndheving knyttet til organismegrupper som marine organismer, virvelløse dyr og planter. Fra Miljødirektoratets side vil det også måtte legges ned innsats i samarbeid med ulike myndigheter for å sikre smidig og effektiv saksbehandling og tilsynsaktivitet i de tilfellene en innførsel eller utsetting reguleres av flere lovverk. En del av de administrative konsekvensene for Miljødirektoratet er dessuten knyttet til økning av innsatsen for utvikling av veiledere og informasjonsmateriell om regelverket. For å øke kunnskapene om risiko for naturmangfoldet knyttet til ulike organismegrupper som reguleres, vil det fortsatt være behov for å finansiere utredninger utført av vitenskapelige institusjoner. Miljødirektoratets oppfølging dekkes innenfor de til enhver tid gjeldende budsjетtrammer.

Tilsynet med etterlevelse av forskriftens regler om utsetting vil for en stor del vil bli gjennomført av Statens naturoppsyn (SNO) innenfor de til enhver tid gjeldende budsjетtrammer.

### **8.1.2 Konsekvenser for andre etater**

Tollmyndighetene vil føre kontroll med at innførsler av organismer er i samsvar med forskriften. Det må påregnes noe økte kostnader bl.a. til kompetanseutvikling og kontrollvirksomhet. Det vil være behov for opplæring av tollmyndighetenes tjenestemenn i det nye regelverket, og i rutiner for å kunne gjennomføre treffsikre kontrolltiltak og varslingsrutiner. Grensekontrollen med innførsel av organismer vil kreve noe økt innsats fra tollmyndighetene til gjennomføring av bl.a. dokumentkontroll, fysisk kontroll og identitetskontroll av organismer. Utgiftene til selve grensekontrollen dekkes innenfor tollmyndighetenes eksisterende

budsjettrammer. Kravet om at den ansvarlige for innførselen må merke forsendelsen med navn på den aktuelle organismen, samt angi om organismen krever melding, tillatelse, eller er unntatt fra slike krav, er ment å skulle lette kontrollarbeidet til tollmyndighetene.

Miljødirektoratet vil utarbeide en veileder med oversikt over hvilke krav som stilles til de ulike organismegruppene som kan benyttes ved kontroll av forsendelser med organismer. I forbindelse med kontroll av forsendelser, vil det også kreves noe økt innsats fra Miljødirektoratet i forbindelse med artsbestemmelse for å avklare om innførte organismer er de samme som er oppgitt i merking og følgedokumentasjon. Videre samarbeid mellom Miljødirektoratet og tollmyndigheten blir viktig på dette punktet.

Når det gjelder organismegrupper og aktiviteter som også faller inn under Mattilsynets regelverk, vil Miljødirektoratet legge vekt på å utvikle gode samarbeidsrutiner, slik at berørte aktører møter en mest mulig samordnet og effektiv forvaltning. Der det er overlapp i regelverket, legges det opp til et tett samarbeid. Informasjonsutveksling om forhold som blir avdekket gjennom tilsyn er et eksempel på et slikt samarbeidsområde. Miljødirektoratet mener at gjensidig informasjonsutveksling og annet samarbeid etatene imellom kan bidra til styrket tilsyn og etterlevelse av regelverk i både Mattilsynet og Miljødirektoratet. Det kan forventes noe økt ressursbruk fra Mattilsynet i forbindelse med å etablere rutiner for samarbeid om søknadsbehandling og tilsyn, men ettersom det også i dag er et utstakt samarbeid mellom Mattilsynet og Miljødirektoratet, forventes det ikke behov for økt innsats fra Mattilsynet etter en overgangsperiode.

Både forbudslistene, krav om tillatelse før utsetting i visse tilfeller og kravet om skriftlig risikovurdering før nyetableringer og utvidelse av bl.a. transportutbyggingsområder med fremmed planter, og skjerpede krav til massehåndtering, vil medføre økte krav til Statens vegvesen. Statens vegvesen har i imidlertid allerede i dag handlingsplaner mot fremmede arter i sine regioner, og har betydelige kostnader til både kartlegging, forebygging og bekjempelse av flere plantearter som sprer seg langs veier. Statens vegvesen har videre forpliktet seg til ikke å bruke høyrisikoarter (etter *Norsk svarteliste 2007*) og bekjempe disse plantene i sine veganlegg.

Miljødirektoratet og Fiskeridirektoratet vil samarbeide om saksbehandlingsrutiner knyttet til søknader om utsetting i sjø, og søknader om innførsel etter naturmangfoldloven og utsetting etter akvakulturloven. Miljødirektoratet antar at dette samarbeidet vil kreve relativt beskjedne ressurser fra etatene. Det kan forventes at samarbeidet vil munne ut i forenklede søknadsprosedyrer for berørte aktører.

## **8.2 Konsekvenser for private, næringsdrivende m.fl.**

Aktsomhetsbestemmelsene i forskriften vil medføre behov for økt innsats både fra privatpersoner og næringsliv bl.a. knyttet til innhenting, oppbygging og formidling av kunnskap samt forebyggende tiltak. Bedrifter og offentlige etater som i sin virksomhet driver med for eksempel flytting av løsmasser og vann, eller som importerer levende organismer, transportmidler og andre mulige vektorer for innførsel av fremmede organismer, må vurdere hvilken risiko tiltaket medfører og eventuelt sette inn egnede tiltak. For å unngå unødvendig belastende tiltak, er det imidlertid gjennomgående lagt opp til at kravene i aktsomhetskapitlet skal tilpasses den risikoen som tiltaket medfører. Det vil bli utarbeidet nettbasert veiledningsmateriale som belyser hvordan aktsomhetsplikten skal etterleves på forskjellige områder.

Norske offentlige organer og virksomheter som er etablert i Norge har en plikt etter miljøinformasjonsloven § 9 til å "ha kunnskap om forhold ved virksomheten, herunder dens innsatsfaktorer og produkter, som kan medføre en ikke ubetydelig påvirkning på miljøet". Forskriftens aktsomhetsbestemmelser med krav til bl.a. kunnskapsformidling overfor kunder og ansatte i virksomheter som driver med omsetning eller formidling av fremmede organismer, vil etter direktoratets syn være lite byrdefulle sett i lys av den eksisterende kunnskapsbestemmelsen i miljøinformasjonsloven.

Kravene til tillatelse vil medføre økt innsats på en del områder for de som ønsker å innføre eller sette ut organismer. Innførsel og utsetting av vilt og ferskvannsorganismer er imidlertid allerede i dag underlagt krav om tillatelse etter henholdsvis villtloven og lakse- og innlandsfiskloven, og innførsel av landlevende planter vil i utgangspunktet ikke kreve tillatelse under forskriften. Utsetting av planter er også i stor grad unntatt fra krav om tillatelse. Dersom de som ønsker å innføre eller sette ut organismer søker god tid i forveien, og tar høyde for søknadsprosessen i sine rutiner, anser direktoratet at konsekvensene av økt tidsbruk knyttet til søknadsbehandlingen vil være små.

Nedenfor følger en kortfattet gjennomgang av økonomiske og administrative konsekvenser for noen sentrale aktiviteter og næringer som vil bli berørt av forskriften. Som nevnt i innledningen, ber Miljødirektoratet berørte parter om innspill om økonomiske og administrative konsekvenser i høringen.

### **8.2.1 Jordbruk**

Totalt jordbruksareal i Norge i 2012 var på nærmere 10 millioner dekar (daa). Nærmere 3 millioner daa ble benyttet til kornproduksjon. Total produksjon av grønnsaker på friland i 2011 var om lag 126 600 tonn, mens produksjonen av

grønsaker i veksthus var om lag 29 100 tonn. Totalavlinga av frukt var 10 000 tonn i 2011, og fordelte seg på 8 200 tonn eple, 1 100 tonn plommer og 200 tonn pærer. Den samlede produksjonen for moreller og kirsebær er beregnet til 500 tonn. Produksjonen av bær på friland var om lag 9 900 tonn i 2011. Av dette utgjorde jordbær 7 300 tonn<sup>41</sup>.

Planter, inkludert såvarer og fôrvarer, er i utgangspunktet fritatt fra krav om tillatelse til innførsel etter forskriften. Videre er planting/dyrking på dyrka mark i utgangspunktet unntatt fra krav om tillatelse. Det foreslås å forby utsetting og omsetning av utvalgte planter som i *Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012* er vurdert til å utgjøre svært høy økologisk risiko. Eple og hagerips, som er vurdert til denne risikokategorien, er ikke foreslått omfattet av forbudet eller av krav om tillatelse, av hensyn til at de har stor betydning i matproduksjon. Aktsomhetskravene i forskriften vil gjelde også for jordbruk, men det forventes ikke at disse vil medføre særlige økonomiske konsekvenser av betydning for tradisjonelt jordbruk.

### 8.2.2 Husdyr

I 2012 var det totalt ca. 860 000 storfe i Norge, ca. 900 000 sauer over 1 år, ca. 35 000 melkegeiter, ca. 96 000 avlssvin over 6 måneder, ca. 36 000 hester og ca. 3,9 millioner vernehøns. Videre var det i 2011 ca. 245 400 tamrein fordelt på nærmere 540 driftsenheter. For disse husdyrene, og flere andre arter, gjelder kun forskriftens generelle aktsomhetskrav, og det forventes derfor ikke konsekvenser av betydning som følge av forskriften. For en del «nye» arter som ønskes benyttet vil det imidlertid være krav om tillatelse til innførsel under forskriften, og dersom det foreligger risiko for uheldige følger for biologisk mangfold, kan slike søknader bli avslått. Dette vil særlig være aktuelt for viltarter som også i dag krever tillatelse under viltloven. Det forventes ikke at praksisen mht. tillatelser til innførsel av vilt til husdyrhold vil endres i særlig grad.

### 8.2.3 Zoobransjen

Totalt omsetter zoobransjen for omlag 2 milliarder norske kroner i året. I Norge er det ca. 250 zoobutikker som omsetter levende dyr, og i tillegg rundt 50 butikker som kun selger tilbehør til hobby-dyrehold. Fôr og annet tilbehør selges også bl.a. i dagligvarebutikker og sportsbutikker. Fôr og utstyr til hunde- og kattehold utgjør om lag 60 % av den totale omsetningen innen zoobransjen, men sannsynligvis kun 35-40 % av den totale fortjenesten. Salg av fisk, planter, utstyr og fôr til akvariehold utgjør også en betydelig andel av omsetningen for zoobutikker. Basert på importstatistikk, kan det anslås at omsetning av akvariefisk alene utgjør i

---

<sup>41</sup> Kilde: Statistisk sentralbyrå

størrelsesorden 80-110 millioner kroner i året<sup>42</sup>. I tillegg omsetter zoobransjen bl.a. insekter (for eksempel pinnedyr), taranteller, gnagere, kaniner og fugler, samt utstyr og fôr til disse artene.

I utgangspunktet vil mange av de artsgruppene som zoobransjen omsetter, være omfattet av krav om tillatelse ved innførsel. Dette omfatter også levende insekter m.m. som omsettes som fôr. Det er imidlertid mange arter som er unntatt tillatelseskravet ved at de er oppført i vedlegg II - arter som kan innføres uten tillatelse. Dette gjelder mange fugler, og en mengde arter av vandrende pinner, taranteller, gresshopper, sirisser og biller.

I de tilfellene det kreves tillatelse ved innførsel, vil det ofte være naturlig å gi en tillatelse for et bestemt tidsrom snarere enn for én enkelt innførsel. Fisk, planter og andre arter til bruk i ferskvannsakvarier, foreslås unntatt fra kravet om tillatelse (gjelder ikke for ferskvannsarter som kan overleve i norsk klima). Kravet om melding ved innførsel av slike arter er mindre krevende enn søknad, både mht. opplysningene som kreves, og ved at det ikke er nødvendig å vente på tillatelse før innførselen kan finne sted. Det foreslås ett års utsatt ikrafttredelse for kravet om melding.

Aktsomhetsbestemmelsene i forskriftens kapittel V medfører at zoobransjen må ha kunnskap om den risikoen som omsetning og hold av aktuelle arter medfører, og videreformidle nødvendig kunnskap om risikoen og om aktuelle bestemmelser i forskriften til ansatte og kunder. For eksempel bør kunder få informasjon om eventuelle krav til holdet av artene som omsettes, og at arter som selges i zoohandelen ikke kan settes fri. For å bidra til bransjens oppfyllelse av aktsomhetsbestemmelsene, har Miljødirektoratet finansiert bl.a. utvikling av informasjonsmateriell om aktsomhet til bruk i zoobutikker i hele landet, og en nettside med informasjon til bransjen om risiko for spredning av fremmede arter fra zoohandelen. Dette prosjektet, sammen med lett tilgjengelig kunnskap som for eksempel Artsdatabankens risikovurderinger, og bransjens egen fagkunnskap om planter og dyr i zoohandelen, vil etter Miljødirektoratets syn danne et godt grunnlag for at bransjen kan etterleve kravene til aktsomhet i forskriften, uten at dette vil kreve en urimelig grad av innsats.

#### **8.2.4 Planteproduksjon og grøntanlegg**

Planteskoler og gartnerier som produserer planter for utplanting utgjør en stor næring. Planteskolene kan deles inn i store spesialiserte engrosplanteskoler som leverer store serier til hagesentre og anlegg, og planteskoler som kombinerer

---

<sup>42</sup> Svein. A. Fosså, Norske zoohandlers bransjeforening, personlig meddelelse.

mindre egenproduksjon med eget utvalg. Den norske og den importerte andelen av de planteskoleplanter som omsettes i Norge antas å være omtrent like store i verdi, men den importerte andelen antas å være større i kvantum. Ved siden av ordinær planteskoleproduksjon, er det ca. 30 produsenter av ferdigplen i Norge og det ble i 2008 omsatt 2400 daa ferdigplen til en verdi på 60-65 mill. kr (inkludert importert ferdigplen).

Hovedtyngden av detaljomsetningen av planteskoleplanter i Norge skjer via 4-5 større hagesenterkjeder.

Grøntanleggsbransjen er også omfattende. De viktigste aktørene er eiere av grøntanlegg, planleggere, kommunenes park- og idrettsavdelinger, anleggsgartnere, entreprenører og deres leverandører av planter, dyrkingsmedia, jordforbedringsmidler, maskiner, redskaper og byggevarer. Det er estimert at det samlede grøntanleggsarealet i Norge er 3 mill. daa, og av dette er omtrent 2 mill. daa grasdekt. Dette tilsvarer ca. 1/3 av de norske landbruksarealene. Den årlige omsetningen i grøntanleggssektoren er anslått til ca. 3,5 mrd. kr. Estimert innhentet fra Hageland, Mester Grønn AS, BoGrønt Rom og Hagemiljø og Plantasjen, tilsier at artene som er vurdert til å utgjøre svært høy økologisk risiko har en årlig omsetning hos hagesenter på ca. 17,5 millioner kroner, og estimat fra gartneri og planteskoler tilsier at planter i risikokategorien svært høy økologisk risiko har en årlig omsetning på ca. 31,5 millioner kroner.

Landlevende planter er i utgangspunktet unntatt fra krav om tillatelse ved innførsel. Imidlertid vil slik innførsel være omfattet av aktsomhetsbestemmelsene i kapittel V. Dette vil også gjelde planter som ikke er risikovurdert i Norge. På grunn av det store antallet planter som er risikovurdert i *Fremmede arter i Norge -med norsk svarteliste 2012*, hvorav mange er vurdert til å utgjøre lav eller ingen kjent risiko, er det liten grunn til å anta at en forbudsliste, som omfatter 36 arter, vil utløse et stort behov for innførsel av nye plantearter som ikke er risikovurderte i Norge. Enkelte av artene som foreslås forbudt, og som i dag produseres i Norge, vil det imidlertid være vanskelig å finne egnede erstatninger for på kort sikt. Det foreslås fem års utsatt ikrafttredelse for forbud mot en del arter (se under), men dette vil ikke omfatte alle artene det er vanskelig å erstatte. Fem år er dessuten for kort tid til å utvikle nye sorter, som både er egnet for norsk klima, og samtidig ikke medfører risiko for uheldige følger for det biologiske mangfoldet. Det må derfor forventes at forbudet kan føre til økt import av enkelte plantesorter, med de følger det kan få, bl.a. mht. innførsel av uønskede blindpassasjerer

Forslaget til forskrift inneholder en egen bestemmelse om aktsomhet rettet mot mulige vektorer og spredningsveier for fremmede organismer, eksempelvis planter (f.eks. med jordklump) som inneholder levende eller levedyktige følgeorganismer,

jf. forskriften § 24. Utsetting av planter i private hager, og under visse forutsetninger i parkanlegg, næringsutbyggingsområder, transportutbyggingsområder og dyrkede områder, vil ikke kreve tillatelse, forutsatt at aktsomhetskravene overholdes. I områder der utsetting av planter kan forventes å medføre risiko for naturmangfoldet, med unntak for utsetting i private hager, kreves det tillatelse dersom det ikke benyttes stedegne planter. For Statens vegvesen vil bestemmelsene om utsetting av planter medføre at det i en del områder der man tidligere har kunnet plante med ikke-stedegne planter, nå stilles krav om tillatelse, dersom man ikke har stedegent plantemateriale tilgjengelig, eller kan legge til rette for naturlig revegetering<sup>43</sup>.

Det foreslås et forbud mot utsetting og omsetning av 36 landplanter i kategorien svært høy økologisk risiko i *Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012*. Det rapporteres fra grøntanleggsbransjen at oppføring på svartelista allerede kan ha ført til nedgang i omsetningen av slike arter på grunn av mindre etterspørsel i markedet. Reguleringen vil likevel ha konsekvenser for bl.a. planteskoler og andre som i dag innfører eller produserer planter som det foreslås å forby utsetting og omsetning av, og for de som ønsker å benytte disse plantene i grøntanlegg. Norsk Gartnerforbund anslår at 15-20 % av verdien av norsk planteskoleproduksjon berøres dersom svartelistas planter i SE-kategorien blir forbudt. Konsekvensene antas å bli særlig store for planteskoler som er spesialisert på å produsere få arter, hvis en eller flere av disse blir forbudt å sette ut.

Flerårige plantearter krever lang produksjonstid. Det regnes en produksjonstid på 3-4 år for busker, og 5 til 15 år for trær<sup>44</sup>. For å gi bransjen noe tid til å tilpasse seg, foreslås det at det gis fem års utsatt ikrafttredelse for forbudet mot utsetting for en rekke flerårige plantearter.

Bruk av insekter til pollinering i drivhus vil kreve tillatelse dersom insektene ikke finnes naturlig på stedet. For tomatprodusenter som tidligere har benyttet humler av utenlandsk opprinnelse til dette formålet, vil dette kravet kunne medføre økte kostnader, for eksempel til bruk av stedegne humler til pollinering hvis det ikke blir gitt tillatelse til bruk av utenlandske humler.

Aktsomhetsbestemmelsene i forskriften vil medføre økonomiske konsekvenser for planteskoler og gartnerier som produserer eller importerer og selger planter, for hagesentra, og for anleggsgartnere, entreprenører og andre som utvikler og

---

<sup>43</sup> Opplysningene om planteproduksjon og grøntanleggsbransje er i hovedsak hentet fra Mattilsynets rapport *Tilsyn med planter, planteprodukter og vegetabilsk mat - en tilstandsbeskrivelse*. Versjon: 5. juli 2010.

<sup>44</sup> Opplysninger fra Landbruks- og matdepartementet.

forvalter grøntanlegg. Det stilles krav til disse aktørene om kunnskap om risiko og regelverk, og om videreformidling av informasjon til kunder, tilsvarende kravene til aktørene i zoobransjen (se omtale), og eventuelt krav om tiltak for å hindre spredning. Konsekvensene hva gjelder krav om kunnskapsinnhenting vil imidlertid etter direktoratets syn være relativt små sett i lys av den eksisterende kunnskapsplikten etter miljøinformasjonsloven.

### **8.2.5 Akvakultur**

Forskriftens krav om tillatelse for innførsel av lakse- og innlandsfisk, herunder rogn og smolt av ørret og laks til oppdrettsformål, vil være en videreføring av eksisterende krav om tillatelse til innførsel etter lakse- og innlandsfiskloven. Det forventes ingen praksisendring mht. behandlingen av slike søknader som følge av at slike saker blir behandlet etter forskrift om fremmede organismer.

Kravet om tillatelse for innførsel av marine organismer, også til bruk i oppdrett, er nytt. Etter akvakulturdriftsforskriften § 5 andre ledd er det imidlertid forbudt å drive akvakultur med «arter som ikke forekommer naturlig i området», noe som følgelig legger begrensninger på innførselen av fremmede arter til bruk i oppdrett. De økonomiske konsekvensene for bransjen av et krav om tillatelse vurderes derfor som små

Det er unntak fra kravet om tillatelse etter denne forskriften for utsetting som har tillatelse etter akvakulturloven.

### **8.2.6 Øvrig virksomhet**

I tillegg til bransjer som er omtalt over, vil det være andre aktiviteter og næringer som også vil måtte påregne noen økonomiske og administrative konsekvenser av forslaget, herunder zoologiske hager, privat hagehold (inkludert hagedammer), privat hold av kjæledyr (inkludert hold av fugler og akvariehold) og sjømatbransjen. Konsekvenser for disse næringene og hobbyene fremgår til dels av omtale i andre deler av høringsnotatet.

I sum antas at forskriften vil ha en klar nytteside, også for private. Den foreslåtte reguleringen vil bidra til å motvirke trusselen for naturmangfoldet fremmede organismer representerer. Dette er spesielt viktig for næringer som er avhengige av økosystemtjenester, som fiskeri-, landbruks- og reiselivsnæringen.

### **8.3 Handelsmessige konsekvenser**

Forskriften vil kunne påvirke handel over landegrensene, bl.a. ved at det blir stilt krav om tillatelse eller melding før innførsel av en rekke organismer, og ved at visse organismer blir forbudt innført. For marine planter, virvelløse dyr, fisk og varmekrevende ferskvannsorganismer til bruk i akvarier foreslås det en hovedregel

om at krav om tillatelse erstattes med krav om melding før innførsel. En rekke organismegrupper er unntatt fra kravet om innførseltillatelse, bl.a. landlevende planter.

Det må antas at nasjonal regulering av import og eksport av fremmede organismer som medfører, eller kan medføre, uheldige følger for naturmangfoldet, og som er en oppfølging av forpliktelser i internasjonale miljøavtaler eller i avtaler om dyre- og plantehelse, kan gjennomføres uten å komme i konflikt med det internasjonale handelsregelverket, jf. NOU 2004: 28 Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold, side 172. Forslaget til forskrift inngår som ledd i oppfølgingen av forpliktelsene Norge har påtatt seg gjennom ratifikasjon av bl.a. Konvensjonen om biologisk mangfold, som i artikkel 8 (h) sier at partene, så langt det er mulig og hensiktsmessig, skal hindre innføring av, kontrollere eller utrydde, fremmede arter som truer økosystemer, habitater eller arter. Det er også i tråd med de retningsgivende prinsippene for gjennomføring av artikkel 8 (h) som er vedtatt av partsmøtet under Konvensjonen.

Det internasjonale handelsregelverket åpner for handelshindringer som bl.a. er saklig begrunnet i miljøhensyn. Generalavtalen om toll og handel (GATT-avtalen) under Verdens handelsorganisasjon (WTO) åpner for begrensninger på innførsel som har til hensikt å verne uuttømmelige naturressurser eller som er nødvendige for å beskytte liv og helse for mennesker, dyr eller planter, forutsatt at tiltaket ikke utgjør en skjult handelshindring eller innebærer vilkårlig eller uberettiget forskjellsbehandling, jf. GATT 1947 artikkel 20. EØS-avtalen er heller ikke til hinder for forbud eller restriksjoner på import, dersom disse er begrunnet ut fra bl.a. vernet om menneskers og dyrs liv og helse og plantehelse. Rettspraksis godtar kvantitative importrestriksjoner dersom de er saklig begrunnet i for eksempel miljøhensyn, jf. NOU 2004: 28, side 262.

Avtalen om veterinære og plantesanitære tiltak (SPS-avtalen) under WTO, sikrer på sin side medlemsstatene en rett til å fastsette sitt eget beskyttelsesnivå, og å vedta nasjonale tiltak eller standarder for å beskytte mennesker, og dyre- og planteliv mot risikoen forbundet med innførsel, etablering og spredning av bl.a. skadedyr, sykdom og sykdomsbærende organismer. Medlemsstatene skal ved valg av tiltak bygge på internasjonale standarder og anbefalinger der slike finnes. Ytterligere tiltak kan fastsettes dersom det foreligger en vitenskapelig begrunnelse for dette, eller det er nødvendig for å ivareta det valgte beskyttelsesnivået. Dersom de tiltakene som settes i verk ikke bygger på internasjonale standarder, må de baseres på en risikovurdering som tar hensyn til bl.a. vitenskapelig bevismateriale, inspeksjons- og testingsmetoder, sykdomsfrie områder og økologiske og miljømessige forhold. Det valgte beskyttelsesnivået må anvendes slik at det ikke blir urettmessige forskjeller mellom beskyttelsesnivåer for

sammenlignbare situasjoner, dersom dette medfører forskjellsbehandling eller en skjult restriksjon for internasjonal handel. Medlemsstatene plikter også å påse at tiltakene som iverksettes ikke innebærer større restriksjoner på internasjonal handel enn det som er nødvendig for å oppnå beskyttelsesnivået, jf. NOU 2004:28 s. 261-262.

Det er derfor ved utarbeidelsen av forslaget til forskrift lagt særlig vekt på at tiltak som kan være handelshindrede, og som innskjerper naturmangfoldlovens hovedregel om krav om tillatelse ved innførsel, skal være begrunnet i at det foreligger god dokumentasjon på at tiltaket er egnet til å hindre uheldige følger for naturmangfoldet. Artene som er oppført i vedlegg I (organismer som det er forbudt å innføre), er arter som bl.a. erfaring viser kan bli satt ut hvis de innføres, og som basert på rapporter utarbeidet av bl.a. Havforskningsinstituttet, vil medføre en uakseptabelt høy risiko ved utsetting. Artene som det foreslås å forby innførsel av, er amerikahummer, vasspest og smal vasspest. Forbudet er vurdert til å være i tråd med våre internasjonale forpliktelser, herunder på handelsområdet.

#### **8.4 Øvrige samfunnsmessige og økonomiske konsekvenser**

Forslaget til forskrift vil, i tillegg til å hindre uheldige følger for naturmangfoldet, også bidra til å redusere de negative samfunnsmessige og økonomiske konsekvenser som følger av introduksjoner av fremmede skadelige organismer. Det er mange eksempler på at slike konsekvenser kan være omfattende, jf. bl.a. eksempler gjengitt i *Tverrsektoriell nasjonal strategi og tiltak mot fremmede skadelige arter*. Denne strategien inneholder retningslinjer for den nasjonale forvaltningen av fremmede arter som bygger på de internasjonale retningslinjene for gjennomføringen av artikkel 8 (h) i Konvensjonen om biologisk mangfold. Retningslinjene legger til grunn at forebygging av introduksjoner av fremmede skadelige organismer, som kan medføre store negative effekter, generelt er mer kostnadseffektivt og miljømessig ønskelig, enn tiltak for å bekjempe eller kontrollere allerede etablerte fremmede organismer. Denne tilnærmingen ligger også til grunn for kapittel IV i naturmangfoldloven og videreføres i forslaget til forskrift.

#### **8.5 Samlet vurdering av økonomiske og administrative konsekvenser**

Samlet sett vil forslaget til forskrift medføre en del økonomiske og administrative konsekvenser, både for de som blir pålagt krav til aktsomhet eller krav om tillatelse, og for forvaltningen. Det er ved utformingen av forslaget til forskrift imidlertid lagt stor vekt på at kravene i forskriften skal være tilpasset den risikoen for skade på naturmangfoldet som et tiltak medfører, noe som bl.a. har medført at visse aktiviteter er unntatt fra krav om tillatelse. Forskriftsforslaget vil derfor etter Miljødirektoratets vurdering ikke medføre urimelige økonomiske og administrative konsekvenser. Høringen vil imidlertid gi berørte interessenter muligheten til å

melde fra om, og utdype, de konsekvensene forslaget til forskrift vil medføre. Forslaget til forskrift vil i tillegg til nasjonal høring, også bli sendt på SPS-høring og EØS-høring.

## Forskrift om fremmede organismer

Fastsatt ved kgl. res. xx.xx.2014 med hjemmel i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) §§ 28, 29, 30 og 31, og lov 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven) § 7 andre ledd. Fremmet av Klima- og miljødepartementet.

### Kapittel I. Formål, virkeområde og definisjoner

#### § 1. *Formål*

Formålet med forskriften er å hindre innførsel, utsetting og spredning av fremmede organismer som medfører, eller kan medføre, uheldige følger for naturmangfoldet.

#### § 2. *Stedlig virkeområde*

Forskriften gjelder på norsk landterritorium, herunder vassdrag, i Norges territorialfarvann og på Jan Mayen. Forskriften gjelder ikke for Svalbard.

#### § 3. *Saklig virkeområde*

- (1) Forskriften regulerer tilsiktet innførsel av levende eller levedyktige organismer, heretter kalt organismer, omsetning og tilsiktet utsetting av fremmede organismer, utilsiktet innførsel og spredning av fremmede organismer, samt hold av vilt som angitt i § 30.
- (2) Forskriften gjelder ikke ved
  - a) utsetting som reguleres av forskrift 25. mai 2012 nr. 460 om utsetting av utenlandske treslag til skogbruksformål,
  - b) håndtering av ballastvann som reguleres av forskrift 7. juli 2009 nr. 992 om hindring av spredning av fremmede organismer via ballastvann og sedimenter fra skip,
  - c) hold av vilt i fangenskap og utsetting av vilt i innhegnet område som reguleres av forskrift 15. februar 1999 nr. 357 om hold av vilt i fangenskap, oppdrett av vilt i innhegnet område, og om jakt på oppdrettet utsatt vilt,
  - d) gjenutsetting av viltlevende marine organismer som er unntatt fra ilandføringsplikten i forskrift gitt i medhold av havressurslova § 15,
  - e) innførsel av viltlevende marine organismer når det skjer som ledd i en landing av fangst som er underlagt oppgaveplikt i medhold av havressurslova § 39,
  - f) framstilling og bruk av genmodifiserte organismer som reguleres av genteknologiloven,
  - g) innførsel av sau (*Ovis aries*), geit (*Capra hircus*), storfe (*Bos primigenius taurus*), sebu (*Bos primigenius indicus*), hund (*Canis lupus familiaris*), tamrein (*Rangifer tarandus tarandus*), esel (*Equus asinus*), hest (*Equus caballus*), muldyr, mulesel, huskatt (*Felis catus*), svin (*Sus domesticus*), tamhøns (*Gallus gallus domesticus*), kalkun (*Meleagris gallopavo*), struts (*Struthio camelus*), stokkand (*Anas platyrhyncho*), moskusand (*Cairina moschata*), grågås (*Anser anser*), svanegås

(*Anser cygnoides*), tamdue (*Columba livia domestica*) og latterdue (*Streptopelia risoria*). Ved utsetting av disse artene gjelder kun de alminnelige krav til aktsomhet i §§ 18 og 19. For de av artene som forekommer både i viltlevende og domestiserte former, gjelder begrensningene i forskriftens virkeområde i første og andre punktum kun for de domestiserte formene. For tamrein gjelder disse begrensningene kun for innførsel og utsetting som utøves i samsvar med reindriftslovens bestemmelser. Begrensningene i forskriftens virkeområde gjelder ikke for hund, huskatt og svin som stammer fra innkrysninger med viltlevende arter.

- (3) Vurderinger etter denne forskriften skal ikke omfatte hensyn til planter, dyrs og menneskers liv og helse som ivaretas av smittevernloven og matloven.

#### § 4. Definisjoner

I denne forskriften forstås med

- a) bestand: en gruppe individer av samme art som lever innenfor et avgrenset område til samme tid,
- b) biologisk mangfold: mangfoldet av økosystemer, arter og genetiske variasjoner innenfor artene, og de økologiske sammenhengene mellom disse komponentene,
- c) fremmed organisme: en organisme som ikke hører til noen art eller bestand som forekommer naturlig på stedet,
- d) hagedam: kunstig dam hvor organismer holdes utelukkende for pryddørmål, som er fysisk adskilt fra, og uten avløp til, andre vassdrag, og som er innrettet og plassert slik at vann og organismer ikke kan slippe ut i andre vassdrag,
- e) innførsel: kryssing av grense på land mot nabostat eller ilandføring fra områder utenfor forskriftens virkeområde,
- f) mikroorganismer: encellede organismer og virus,
- g) naturmangfold: biologisk mangfold, landskapsmessig mangfold og geologisk mangfold, som ikke i det alt vesentlige er et resultat av menneskers påvirkning,
- h) organisme: enkeltindivid av planter, dyr, sopp og mikroorganismer, inkludert alle deler som er i stand til å formere seg eller overføre genetisk materiale,
- i) organisme av stedegen stamme: organisme som har sitt opphav fra den opprinnelige, lokale bestanden på stedet,
- j) utsetting: utsetting, bevisst utslipp eller deponering som avfall av organismer i miljøet, eller i et innesluttet system der rømming ikke er utelukket,
- k) vassdrag: innsjø, vann, tjern, elv, elvearm, bekk, kanal og kunstige dammer,
- l) vektor: organisme, gjenstand, transportmiddel, løsmasser mv. som kan bære med seg organismer til steder der de ikke forekommer naturlig,
- m) vilt: naturlig viltlevende landpattedyr, fugler, krypdyr og amfibier.

## **Kapittel II. Innførsel av organismer**

### **§ 5. Forbud mot innførsel**

Det er forbudt å innføre organismer som er oppført i vedlegg I.

### **§ 6. Krav om tillatelse ved innførsel**

Det kreves tillatelse for innførsel av organismer som ikke er omfattet av forbudet i § 5 eller unntakene i § 7.

### **§ 7. Unntak fra krav om tillatelse ved innførsel**

- (1) Det kreves ikke tillatelse ved innførsel av
  - a) organismer som er oppført i vedlegg II, såfremt de vilkår som følger av vedlegget etterleveres,
  - b) landlevende planter,
  - c) ferskvannsorganismer som kun kan leve ved temperaturer over 5 °C, og som utelukkende skal holdes for pryddformål i innendørs akvarier som er innrettet slik at organismer ikke kan slippe ut,
  - d) marine planter, virvelløse dyr og fisk, som utelukkende skal holdes i beholdere på land, herunder akvarier, som er innrettet slik at organismer ikke kan slippe ut,
  - e) mikroorganismer,
  - f) biologiske plantevernmidler som det er gitt tillatelse til innførsel av i eller i medhold av annet lovverk, og
  - g) sopp og alger til bruk som mat.
- (2) Unntak fra kravet om tillatelse i første ledd bokstav b, c, d, e og g gjelder ikke for organismer som er oppført i vedlegg III.
- (3) Innførsel etter første ledd skal utføres i samsvar med kravene til aktsomhet i kapittel V.

### **§ 8. Krav om melding ved innførsel**

Den som innfører organismer som etter § 7 første ledd bokstav c eller d er unntatt fra kravet om tillatelse, skal gi melding til Miljødirektoratet i samsvar med § 16.

## **Kapittel III. Utsetting og omsetning av fremmede organismer**

### **§ 9. Forbud mot utsetting**

Det er forbudt å sette ut organismer som er oppført i vedlegg IV.

### **§ 10. Forbud mot omsetning**

Det er forbudt å omsette organismer som er oppført i vedlegg IV.

### **§ 11. *Krav om tillatelse ved utsetting***

- (1) Med mindre utsetting er forbudt etter § 9, eller unntatt fra kravet om tillatelse etter § 12, kreves det tillatelse for utsetting av
- a) vilt av arter, underarter eller bestander som ikke fra før finnes naturlig i distriktet,
  - b) organismer, unntatt av stedegen stamme, i sjø og vassdrag, og
  - c) øvrige organismer som ikke hører til noen art, stamme eller bestand som forekommer naturlig på stedet.
- (2) Utsetting i sjø og vassdrag av stedegen stamme til kultiveringsformål krever tillatelse etter lakse- og innlandsfiskloven.

### **§ 12. *Unntak fra krav om tillatelse ved utsetting***

- (1) Det kreves ikke tillatelse ved utsetting av
- a) organismer som er oppført i vedlegg V når utsettingen tilfredsstiller de vilkår som følger av vedlegget,
  - b) landlevende planter i
    - i. private hager,
    - ii. parkanlegg og andre dyrkede områder, hvis plantene i liten grad kan påregnes å spre seg utenfor området, og spredningen ikke kan påregnes å medføre fare for uheldige følger for det biologiske mangfold,
    - iii. transport- og næringsutbyggingsområder, hvis plantene kun kan påregnes å spre seg innenfor slike områder eller områder som nevnt i romertall i og ii, og utsettingen ikke kan påregnes å medføre fare for uheldige følger for det biologiske mangfold,
  - c) norske treslag,
  - d) biologiske plantevernmidler som det er gitt tillatelse til utsetting av i eller i medhold av annet lovverk,
  - e) mikroorganismer,
  - f) akvatiske organismer som det er gitt tillatelse til utsetting av i medhold av akvakulturloven.
- (2) Unntak fra kravet om tillatelse i første ledd bokstav b ii og iii, og bokstav e, gjelder ikke for organismer som er oppført i vedlegg VI.
- (3) Miljødirektoratet kan sette ut vilt som direktoratet av eget tiltak har iverksatt innfangning av i medhold av forskrift 14. mars 2003 nr. 349 om innfangning og innsamling av vilt for vitenskapelige eller andre særlige formål.
- (4) Utsetting etter første og tredje ledd skal utføres i samsvar med kravene til aktsomhet i kapittel V.

### **§ 13. *Krav om melding ved utsetting i hagedam***

Den som setter ut vannlevende fremmede organismer i hagedam, som etter § 12 første ledd bokstav a er unntatt fra kravet om tillatelse, jf. vedlegg V, skal gi melding til Miljødirektoratet i samsvar med § 16.

#### **Kapittel IV. Søknad, søknadsbehandling og melding**

##### **§ 14. *Krav til søknaden***

- (1) Søknad om tillatelse til innførsel eller utsetting av organismer skal rettes til Miljødirektoratet på fastsatt skjema.
- (2) Søknaden skal inneholde følgende opplysninger:
  - a) søkers og eventuell eksportørs navn, adresse, e-postadresse og telefonnummer samt organisasjonsnummer dersom søker er en virksomhet,
  - b) organismens vitenskapelige og eventuelle norske eller engelske navn, naturlig utbredelsesområde samt informasjon om hvor organismen er hentet fra,
  - c) formålet med innførselen eller utsettingen,
  - d) antall eller annen angivelse av mengde organismer det søkes tillatelse til innførsel eller utsetting av,
  - e) ved søknad om utsetting; kartfesting eller annen angivelse av stedet der utsettingen er planlagt, grunneiers navn og adresse, planlagt tidsrom for utsettingen, angivelse av arter og naturtyper som finnes i og rundt området der utsettingen er planlagt, samt en angivelse av eksisterende og framtidige påvirkninger på arter, naturtyper og økosystemer der utsettingen er planlagt,
  - f) en klargjøring av de virkninger innførselen eller utsettingen kan ha for det biologiske mangfold, herunder vurdering av organismens og eventuelle kjente følgeorganismers evne til overlevelse, reproduksjon og spredning under norske forhold, samt risiko for uheldige følger for arter, naturtyper og økosystemer, og
  - g) en beskrivelse av planlagte tiltak for å forebygge eventuell risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold.
- (3) Opplysningene som nevnt i andre ledd bokstav f skal, så langt det er rimelig, underbygges med dokumentasjon.

##### **§ 15. *Søknadsbehandlingen***

- (1) Miljødirektoratet skal vurdere om søknaden oppfyller de krav som stilles i § 14. Hvis opplysningene i søknaden ikke i tilstrekkelig grad klarlegger de virkninger innførselen eller utsettingen kan ha for det biologiske mangfold, kan Miljødirektoratet kreve ytterligere opplysninger og dokumentasjon fra søker, og ved behov igangsette nødvendige tilleggsutredninger.
- (2) Kostnader som måtte oppstå i forbindelse med frambringelse av opplysninger, dokumentasjon og tilleggsutredninger etter første ledd, skal dekkes av søker, så langt det ikke er urimelig.
- (3) Ved vurderingen av søknaden, skal det særlig legges vekt på om den omsøkte organismen og eventuelle følgeorganismer kan medføre risiko for uheldige følger for det biologiske

mangfold. Det kan ikke gis tillatelse hvis det er grunn til å anta at innførselen eller utsettingen vil medføre vesentlige uheldige følger for det biologiske mangfold.

- (4) Miljødirektoratet skal vurdere og fastsette de vilkår som anses nødvendige for å hindre uheldige følger for det biologiske mangfold.

#### **§ 16. *Krav til melding om innførsel og utsetting***

- (1) Melding etter §§ 8, 13 og 35 første ledd skal gis til Miljødirektoratet på fastsatt skjema og skal inneholde følgende opplysninger:
- a) meldepliktiges navn, adresse, e-postadresse og telefonnummer samt organisasjonsnummer dersom den meldepliktige er en virksomhet,
  - b) organismens vitenskapelige og eventuelle norske eller engelske navn,
  - c) formålet med innførselen eller utsettingen,
  - d) ved utsetting, angivelse av hvor utsettingen skal finne sted.
- (2) Melding etter §§ 8 og 13 skal gis før første gangs innførsel eller utsetting.
- (3) Melding etter første ledd gjelder for ytterligere innførsler eller utsettinger på samme sted, av individer av meldte organisme, til samme formål, for en periode på tre år, med mindre betingelsene for innførsel eller utsetting endres i medhold av § 33.
- (4) Kvittering for meldingen skal oppbevares hos den meldepliktige og kunne framvises ved kontroll.

#### **§ 17. *Endring og omgjøring av tillatelser***

Miljødirektoratet kan, i samsvar med naturmangfoldloven § 67, oppheve, endre eller sette nye vilkår i en tillatelse gitt i medhold av forskriften, og om nødvendig kalle tillatelsen tilbake.

### **Kapittel V. Krav til aktsomhet og til virksomheter og tiltak som kan medføre spredning av fremmede organismer**

#### **§ 18. *Alminnelige krav til aktsomhet***

- (1) Den som er ansvarlig for innførsel, utsetting eller omsetning av organismer, eller som iverksetter tiltak som kan medføre utilsiktet spredning av fremmede organismer i miljøet, skal opptre aktsomt for å hindre at aktiviteten medfører uheldige følger for det biologiske mangfold, herunder
- a) ha kunnskap om den risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold som aktiviteten og de aktuelle organismene kan medføre, og om hvilke tiltak som er påkrevd for å forebygge slike følger, og
  - b) treffe forebyggende tiltak for å hindre at aktiviteten medfører uheldige følger for det biologiske mangfold, og for raskt å avdekke utilsiktet spredning av fremmede organismer.
- (2) Utføres en innførsel eller utsetting i henhold til en tillatelse gitt i medhold av denne forskriften eller annet regelverk, anses aktsomhetsplikten som oppfylt dersom forutsetningene for tillatelsen fremdeles er til stede.

### **§ 19. Tiltaks- og varslingsplikt**

Dersom det oppstår skade eller fare for alvorlig skade på det biologiske mangfold som følge av innførsel, utsetting eller utilsiktet spredning av fremmede organismer, skal den ansvarlige, med mindre tilsvarende tiltaks- og varslingsplikt følger av annet regelverk, umiddelbart

- a) iverksette egnede tiltak for å avverge eller begrense skade,
- b) varsle Miljødirektoratet om det inntrufne, og
- c) så langt det er mulig, gjenopprette den tidligere tilstanden for det biologiske mangfold ved fjerning av de fremmede organismene eller andre egnede tiltak.

### **§ 20. Krav om å informere ansatte og mottakere av fremmede organismer**

- (1) Den som er ansvarlig for aktivitet som innebærer innførsel, omsetning, formidling, hold eller utsetting av fremmede organismer, skal sørge for at ansatte og andre som er involvert i aktiviteten, har kunnskap om risiko for uheldige følger og forebyggende tiltak i samsvar med § 18 første ledd, tiltaks- og varslingsplikten etter § 19, og de øvrige bestemmelser i forskriften som gjelder for aktiviteten.
- (2) Den som er ansvarlig for omsetning eller formidling av fremmede organismer, skal gjøre kunder og andre mottakere av organismene kjent med risiko for uheldige følger og forebyggende tiltak i samsvar med § 18 første ledd, tiltaks- og varslingsplikten etter § 19, og de øvrige bestemmelser i forskriften som gjelder for de aktuelle organismene.

### **§ 21. Krav til oppbevaring og emballering under transport**

Den som er ansvarlig for innførsel eller transport av organismer som kan medføre risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold dersom de spres, skal sørge for at organismene oppbevares eller emballeres slik at de ikke kan slippe ut i miljøet under transporten.

### **§ 22. Krav om tiltak ved hold av vannlevende fremmede organismer**

Den som er ansvarlig for hold av vannlevende fremmede organismer i hagedam, eller i akvarier og andre lukkede beholdere, skal påse at vann fra slike innretninger ikke tømmes i sjø eller vassdrag, eller i avløp uten rensing som forhindrer at organismer slipper ut i miljøet.

### **§ 23. Krav om skriftlig miljørisikovurdering ved etablering og utvidelse av parkanlegg og transport- og næringsutbyggingsområder**

Før utsetting av fremmede landlevende planter som skjer i forbindelse med etablering eller utvidelse av parkanlegg eller transport- og næringsutbyggingsområder, skal den ansvarlige utarbeide en skriftlig vurdering, av rimelig omfang, av de aktuelle plantenes spredningsevne og den risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold utsettingen medfører, der

eventuelle forebyggende tiltak etter § 18 inngår. Vurderingen skal ved forespørsel gjøres tilgjengelig for Miljødirektoratet.

#### **§ 24. *Krav om tiltak rettet mot mulige vektorer og spredningsveier for fremmede organismer***

- (1) Den som er ansvarlig for innførsel, omsetning, formidling eller utsetting av organismer, skal, så langt det er rimelig, iverksette undersøkelser for å oppdage, og treffe forebyggende tiltak for å hindre spredning av følgeorganismer som kan medføre risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold.
- (2) Den som er ansvarlig for innførsel av mulige vektorer for utilsiktet spredning av fremmede organismer til miljøet, skal vurdere risikoen for slik spredning, og i rimelig utstrekning, treffe tiltak for å forhindre dette, slik som rengjøring, avbarking eller annen behandling.
- (3) Før iverksetting av tiltak som medfører tilførsel av vann fra ett vassdrag til et annet eller til andre deler av samme vassdrag, slik som spyling av bruer mv., skal den ansvarlige gjøre seg kjent med tilgjengelig kunnskap om risiko for spredning av fremmede organismer som følge av tiltaket. Foreligger slik risiko, skal den ansvarlige, i rimelig utstrekning, treffe egnede tiltak for å forhindre spredning.
- (4) Før flytting av løsmasser eller andre masser som kan inneholde organismer, skal den ansvarlige, i rimelig utstrekning, undersøke om massene kan inneholde organismer som kan medføre risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold dersom de spres, og treffe egnede tiltak for å forhindre slik risiko, slik som bruk av masser fra andre områder, tildekking, nedgraving, varmebehandling, eller levering til lovlig avfallsanlegg.
- (5) Fiskeredskaper, båter eller annet utstyr til bruk i vassdrag, skal rengjøres og tørkes før innførsel.
- (6) Dersom det foreligger risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold, kan Miljødirektoratet gi forskrift om krav til rengjøring eller annen behandling av mulige vektorer for utilsiktet spredning av fremmede organismer, om krav til dokumentasjon for at slik behandling er gjennomført, og om forbud mot flytting av fiskeredskaper, båter eller annet utstyr til bruk i vassdrag.

### **Kapittel VI. Merking og internkontroll**

#### **§ 25. *Merking av forsendelser***

- (1) Ved innførsel skal forsendelser med organismer være merket med organismenes vitenskapelige navn og eventuelle norske eller engelske navn, og antall eller annen angivelse av mengde organismer.
- (2) Ved innførsel som krever tillatelse eller melding, skal forsendelsen merkes med referansen oppgitt i tillatelsen eller i kvitteringen for mottatt melding. Tilsvarende gjelder når det er gitt dispensasjon i medhold av § 31.

- (3) Krav om merking etter denne bestemmelsen gjelder ikke for forsendelser med fôrvarer, såvarer, samt andre planter og plantedeler som er underlagt krav om merking i forskrift gitt i medhold av matloven.

### **§ 26. *Plikt til å føre internkontroll***

- (1) Virksomheter som driver med innførsel, omsetning, hold eller utsetting av fremmede organismer skal etablere og dokumentere internkontroll. Internkontrollen, og dokumentasjonen av denne, skal tilpasses virksomhetens art, aktiviteter og størrelse, og skal utføres i det omfang som er nødvendig for å etterleve bestemmelsene i eller i medhold av forskriften.
- (2) Internkontrollen skal sikre at virksomhetens ansatte har kunnskap om reglene i forskriften, herunder kravene i kapittel V, om vilkårene for tillatelser til innførsel eller utsetting, og om rutinene for etterlevelse av reglene.
- (3) Internkontrollen skal som et minimum inneholde:
- a) rutiner for å sikre at kravene i eller i medhold av forskriften blir overholdt,
  - b) rutiner virksomheten følger dersom avvik oppstår og for å hindre gjentakelse av avvik,
  - c) rutiner for å sikre at ansatte, eller andre som er involvert i virksomheten, overholder vilkår gitt i tillatelser, og
  - d) opplysninger om hvem som er ansvarlig for at rutinene blir overholdt.
- (4) Virksomheten skal gjøre dokumentasjon av internkontrollen tilgjengelig ved kontroll.

## **Kapittel VII. Kontroll med innførsel**

### **§ 27. *Kontroll med innførsel***

- (1) Tollmyndighetene fører kontroll med at organismer ikke innføres i strid med forskriften.
- (2) Tollmyndighetene kan kreve at tillatelse til innførsel, eller kvittering for mottatt melding om innførsel, framvises på tollstedet, og kan foreta ytterligere kontroll for å avklare om øvrige krav etter forskriften er oppfylt. Ved tvil om hvorvidt kravene etter forskriften er oppfylt, kan tollmyndighetene holde tilbake organismene inntil Miljødirektoratet har avklart dette.

### **§ 28. *Innførsel i strid med forskriften***

- (1) Dersom innførselen ikke tilfredsstiller forskriftens krav til tillatelse eller melding, eller består av organismer som er forbudt, jf. § 5, og det ikke er gitt dispensasjon til innførselen, kan tollmyndighetene holde organismene tilbake inntil Miljødirektoratet har truffet en beslutning om den videre behandling av innførselen, jf. § 32 første ledd.
- (2) Ved fare for rømming eller spredning av organismer, jf. § 21, kan tollmyndigheten holde organismene tilbake inntil faren for rømming eller spredning er over, eller Miljødirektoratet har truffet en beslutning om den videre behandling av innførselen, jf. §

32 første ledd. Dette gjelder selv om innførselen for øvrig oppfyller kravene for innførsel etter forskriften.

### **§ 29. *Kostnader***

Kostnader forbundet med tilbakeholdte organismer og videre behandling av disse, kan kreves dekket av den som er ansvarlig for innførselen av organismene, jf. naturmangfoldloven § 71 andre ledd.

## **Kapittel VIII. Innesluttet hold av vilt**

### **§ 30. *Innesluttet hold av vilt***

Innesluttet hold av vilt som kan innføres i medhold av § 7 første ledd bokstav a, jf. vedlegg II, er tillatt såframnt holdet utøves i samsvar med kravene i kapittel V og kravene til internkontroll i § 26, og viltet ikke er innført i strid med forskrift 15. november 2002 nr. 1276 til gjennomføring av konvensjon 3. mars 1973 om internasjonal handel med truede arter av vill flora og fauna (CITES). For ilder (*Mustela putorius*) gjelder adgangen til innesluttet hold etter første punktum kun for dyr som er sterilisert.

## **Kapittel IX. Avsluttende bestemmelser**

### **§ 31. *Dispensasjon***

Når viktige samfunnsmessige hensyn tilsier det, kan Miljødirektoratet gjøre unntak fra bestemmelsene i forskriften, dersom dette ikke er i strid med forskriftens formål.

### **§ 32. *Håndheving og sanksjoner***

- (1) Miljødirektoratet håndhever bestemmelsene i forskriften etter naturmangfoldloven §§ 69 til 73. Håndheving av bestemmelser vedtatt i medhold av viltloven § 7 andre ledd, skjer med hjemmel i naturmangfoldloven §§ 69, 71, 72 og 73, jf. viltloven § 7 andre ledd.
- (2) Overtredelse av forskriften eller vedtak fattet i medhold av forskriften, kan medføre miljøerstatning eller straff etter naturmangfoldloven §§ 74 og 75. Overtredelse av § 30, som er vedtatt i medhold av viltloven § 7 andre ledd, kan medføre straff etter viltloven § 56.

### **§ 33. *Endringer i forskriften***

Klima- og miljødepartementet kan gjøre endringer i forskriften med vedlegg.

### **§ 34. *Forskriftens ikrafttreden***

- (1) Denne forskriften trer i kraft [...].
- (2) Krav om melding etter §§ 8 og 13 trer i kraft ett år etter forskriftens ikrafttreden.
- (3) For planter innen slektene *Amelanchier*, *Berberis*, *Cotoneaster*, *Laburnum*, *Lonicera*, *Populus*, *Salix*, *Sorbus* og *Swida* som er oppført i vedlegg IV, trer forbudet mot utsetting og omsetting etter §§ 9 og 10 i kraft fem år etter forskriftens ikrafttreden. Det kreves ikke tillatelse for utsetting av disse plantene i områder som angitt i § 12 første ledd bokstav b ii og iii i overgangsperioden.

### **§ 35. Overgangsbestemmelser for hold av fremmede organismer i hagedam**

- (1) Den som er ansvarlig for hold av vannlevende fremmede organismer i hagedam som ble satt ut før denne forskriften trådte i kraft, og som etter § 12 første ledd bokstav a er unntatt fra kravet om tillatelse, skal gi melding til Miljødirektoratet i samsvar med § 16 innen to år etter forskriftens ikrafttreden.
- (2) Hold i hagedam av vannlevende fremmede organismer som ikke er omfattet av unntaket fra kravet om tillatelse i § 12 første ledd bokstav a, og som ble satt ut i hagedammen før denne forskriften trådte i kraft, er tillatt i en overgangsperiode på fem år fra forskriftens ikrafttreden, såfremt utsettingen ble gjennomført i henhold til de regler som gjaldt på utsettingstidspunktet, og holdet ikke kan påregnes å medføre risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold i overgangsperioden.

### **§ 36. Ikrafttreden av oppheving av lovbestemmelser**

Fra tidspunktet for ikrafttreden av denne forskriften, trer opphevingen av følgende lovbestemmelser i kraft, jf. naturmangfoldloven § 78:

1. Lov 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt §§ 26 nr. 9 og 47.
2. Lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk m.v. §§ 8 og 9.

### **§ 37. Oppheving av og endringer i andre forskrifter**

- (1) Fra tidspunktet for ikrafttreden av denne forskriften oppheves følgende forskrifter:
  1. Forskrift 17. februar 2009 nr. 212 om forbud mot import, utsetting, omsetning og hold av vasspest (*Elodea canadensis*) og smal vasspest (*Elodea nuttallii*).
  2. Forskrift 18. desember 1992 nr. 1174 om import av akvarieorganismer.
- (2) Fra tidspunktet for ikrafttreden av denne forskriften gjøres følgende endringer i forskrift 11. november 1993 nr. 1020 om utsetting av fisk og andre ferskvannsorganismer (endringer i kursiv):

Ny tittel skal lyde:

Forskrift 11. november 1993 nr. 1020 om utsetting av fisk og andre ferskvannsorganismer  
av stedegen stamme for kultiveringsformål

Ny § 1 skal lyde:

*Virkeområde*

*Forskriften gjelder utsetting i vassdrag av anadrome laksefisk, innlandsfisk og andre ferskvannsorganismer av stedegen stamme, herunder levende rogn eller unger, for kultiveringsformål. Stedegen stamme er fisk eller andre ferskvannsorganismer som har sitt opphav fra den opprinnelige, lokale bestanden.*

Ny § 2 skal lyde:

*Tillatelse til utsetting i vassdrag for kultiveringsformål*

*Uten særskilt tillatelse er det forbudt å sette ut fisk eller andre ferskvannsorganismer av stedegen stamme for kultiveringsformål. Forbudet gjelder ikke utsetting i kultiveringsanlegg med gyldig tillatelse etter forskrift 30. desember 1992 nr. 1232 om etablering og drift av kultiveringsanlegg for fisk og kreps.*

*Fylkesmannen kan gi tillatelse til utsetting av anadrome laksefisk i ferskvann, og av innlandsfisk og andre ferskvannsorganismer som ikke blir forvaltet av fylkeskommunen.*

*Fylkeskommunen kan gi tillatelse til utsetting av innlandsfisk og andre ferskvannsorganismer som blir forvaltet av fylkeskommunen.*

§ 3 oppheves.

§ 4 oppheves.

§ 5 oppheves.

§ 6 blir til § 3.

§ 7 blir til § 4.

§ 8 blir til § 5.

- (3) Fra tidspunktet for ikrafttreden av denne forskriften gjøres følgende endringer i forskrift 30. desember 1992 nr. 1232 om etablering og drift av kultiveringsanlegg for fisk og kreps (endringer i kursiv):

§ 1 nytt fjerde ledd skal lyde:

*Tiltak etter første ledd som kan medføre spredning av organismer som ikke er av stedegen stamme, krever tillatelse etter forskrift [xx.xx.201x] om fremmede organismer.*

- (4) Fra tidspunktet for ikrafttreden av denne forskriften gjøres følgende endringer i forskrift 15. november 2004 nr. 1468 om fysiske tiltak i vassdrag (endringer i kursiv):

§ 1 nytt femte ledd skal lyde:

*Fysiske tiltak etter første ledd som kan medføre spredning av organismer som ikke er av stedegen stamme, krever tillatelse etter forskrift [xx.xx.201x] om fremmede organismer.*

- (5) Fra tidspunktet for ikrafttreden av denne forskriften gjøres følgende endringer i forskrift 14. mars 2003 nr. 349 om innfangning og innsamling av vilt for vitenskapelige eller andre særlige formål (endringer i kursiv):

§ 3 nytt andre ledd skal lyde:

*Utsetting av innfanget vilt av arter, underarter eller bestander som ikke fra før finnes naturlig i distriktet, reguleres av forskrift [xx.xx.201x] om fremmede organismer.*

- (6) Fra tidspunktet for ikrafttreden av denne forskriften gjøres følgende endringer i forskrift - 15. februar 1999 nr 357 om hold av vilt i fangenskap, oppdrett av vilt i innhegnet område, og om jakt på oppdrettet utsatt vilt:

§ 2-1 ny tittel skal lyde:

*Oppdrett uten særskilt tillatelse*

§ 2-1 fjerde ledd oppheves.

- (7) Fra tidspunktet for ikrafttreden av denne forskriften gjøres følgende endringer i forskrift 11. august 1978 nr. 3765 om forvaltning av vilt og ferskvannsfisk på Svalbard og Jan Mayen:

§ 17 skal lyde:

*Uten departementets samtykke er det forbudt å sette ut vilt og fisk på Svalbard.*

### **Vedlegg til forskriften:**

vedlegg I: organismer som det er forbudt å innføre, jf. § 5.

vedlegg II: organismer som kan innføres uten tillatelse, jf. § 7 første ledd bokstav a.

vedlegg III: organismer som ikke er omfattet av unntak fra kravet om innførseltillatelse i § 7 første ledd, jf. § 7 andre ledd.

vedlegg IV: organismer som det er forbudt å sette ut og omsette, jf. §§ 9 og 10.

vedlegg V: organismer som kan settes ut uten tillatelse, jf. § 12 første ledd bokstav a.

vedlegg VI: organismer som ikke er omfattet av unntak fra kravet om utsettingstillatelse i § 12 første ledd, jf. § 12 andre ledd.